

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO

Poznań, dnia 16 czerwca 2023 r.

Poz. 6151

UCHWAŁA NR XXXVI/327/2023 RADY MIASTA I GMINY KACZORY

z dnia 29 maja 2023 r.

w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Kaczory na lata 2023-2026

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2023 r. poz. 40 i z 2023 r. poz. 572) oraz art. 87 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022 r. poz. 840) Rada Miasta i Gminy Kaczory uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta i Gminy Kaczory na lata 2023-2026.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Miasta i Gminy Kaczory.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Wielkopolskiego.

Przewodniczący
Rady Miasta i Gminy Kaczory
(-) Stefan Kowal

Załącznik
do uchwały Nr XXXVI/327/2023
Rady Miasta i Gminy Kaczory
z dnia 29 maja 2023 r.

**GMINNY
PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI
DLA MIASTA I GMINY KACZORY
na lata 2023 – 2026**

maj 2023 r.

Spis treści:

1. Wstęp	3
1.1. Cel opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami dla gminy Kaczory.....	3
1.2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami	4
1.2.1. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym	4
1.2.2. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami	4
1.2.3. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska	7
1.2.4. Ustawa z dnia 24 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym	7
1.2.5. Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody	8
1.2.6. Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami	8
1.2.7. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane	9
2. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego	9
2.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami	9
2.2. Strategia rozwoju kraju	10
2.3. Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami	10
2.4. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie województwa ..	11
2.4.1. Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego	11
2.4.2. Program opieki nad zabytkami Województwa Wielkopolskiego	12
2.4.3. Planem zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego	13
2.4.4. Inne dokumenty o zasięgu województwa, których problematyka związana jest z dziedzictwem kulturowym	14
2.5. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie powiatu	15
2.5.1. Strategia Rozwoju Społeczno – Gospodarczego Powiatu Pileckiego na lata 2015 – 2025	15
3. Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy Kaczory	15
3.1. Obiekty zabytkowe nieruchome o najwyższym znaczeniu dla gminy Kaczory (wpisane do rejestru zabytków – wykaz)	18
3.2. Wykaz obiektów zabytkowych nieruchomych ujętych w Gminnej ewidencji zabytków	19
3.3. Zespoły najcenniejszych zabytków ruchomych na terenie gminy (wpisane do rejestru zabytków – wykaz zespołów zabytków ruchomych)	25
3.4. Krajobraz kulturowy (obszarowe wpisy do rejestru zabytków, parki kulturowe, parki krajobrazowe – wykaz)	26
3.5. Zabytki archeologiczne	27
3.5.1. Wykaz stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków z terenu gminy	27
3.5.2. Wykaz stanowisk o własnej formie krajobrazowej	27
3.5.3. Wykaz stanowisk archeologicznych ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków Archeologicznych łącznie z ich funkcją oraz krótką analizą chronologiczną (opis koncentracji stanowisk archeologicznych – uwarunkowania fizjograficzne)	28
3.5.4. Wykaz stanowisk archeologicznych ujętych w gminnej ewidencji zabytków	30
4. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego	32
4.1. Stan zachowania i obszary największego zagrożenia zabytków	32
4.1.1. Stan zachowania zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków	32
4.1.2. Stan zachowania zabytków ruchomych	35
4.1.3. Stan zachowania zabytków archeologicznych oraz istotne zagrożenia dla zabytków archeologicznych	36
4.1.4. Obszary największego zagrożenia dla zabytków w gminie	37
4.2. Uwarunkowania wynikające ze studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy	39
4.3. Uwarunkowania wynikające z miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego gminy Kaczory	41
4.4. Uwarunkowania wynikające z ochrony przyrody i równowagi ekologicznej	41
4.5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony zabytków archeologicznych	43
5. Cele gminnego programu opieki nad zabytkami (art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz inne określone przez gminę)	44
6. Kierunki działań dla realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami	44
6.1. Gminna ewidencja zabytków	44

6.1.1. Gminna ewidencja zabytków nieruchomych	44
6.1.2. Gminna ewidencja zabytków archeologicznych	46
6.1.3. Udostępnianie i promocja zabytków nieruchomych	46
6.1.4. Edukacja w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego	47
6.1.5. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania	48
6.1.6. Poprawa stanu zachowania zabytkowych cmentarzy (wpisanych do rejestru zabytków i figurujących w wojewódzkiej ewidencji zabytków)	48
6.2. Współpraca z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków w sprawie wpisania do rejestru zabytków zespółów i obiektów nieruchomych oraz stanowisk archeologicznych	49
6.3. Określenie zasad ochrony zabytków archeologicznych	49
6.4. Określenie sposobu realizacji poszczególnych celów gminnego programu opieki nad zabytkami zawartych w punkcie 5	50
6.4.1. Obiekty zabytkowe stanowiące własność gminy	50
6.4.2. Obiekty nie będące własnością gminy Kaczory	50
7. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami	51
8. Monitoring działania gminnego programu opieki nad zabytkami	52
9. Niektóre zewnętrzne źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami	53

1. Wstęp

1.1. Cel opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami dla gminy Kaczory.

Podstawowym założeniem niniejszego „Programu opieki nad zabytkami dla gminy Kaczory na lata 2023 – 2026” jest ukierunkowanie działań Samorządu Gminnego służącym podejmowaniu planowanych działań dotyczących finansowania, inicjowania, wspierania oraz koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego poprzez samorząd gminy. Jest to uzupełniający dokument w stosunku do innych aktów planowania gminnego. Zadaniem programu jest także organizacja działań edukacyjnych i wychowawczych wobec miejscowej społeczności. Dla realizacji powyższego założenia niezbędna jest realizacja szczegółowych celów określonych m.in. w art. 87 ust. 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. *o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami*, do których należą:

- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami
- zapoznanie z zasobami dziedzictwa kulturowego, historią i zabytkami gminy Kaczory, w tym także rozróżnienie obiektów wpisanych do rejestru zabytków województwa wielkopolskiego i figurujących w ewidencji Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków
- wspieranie działań zmierzających do pozyskania środków finansowych na opiekę nad zabytkami

- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków przy sporządzaniu i zmianie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego oraz studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.

1.2. Podstawa prawna opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami.

1.2.1. Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2023 r. poz. 40, z późn. zm.)

- *art. 7 ust. 1 pkt 9*
„Zaspakajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy:
9) kultury w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.”

1.2.2. Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022 r. poz. 840, z późn. zm.)

- *art. 4*
„Ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu:
1) zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie;
2) zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
3) udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
4) przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
5) kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;
6) uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz kształtowaniu środowiska.”
- *art. 7*
„Formami ochrony zabytków są:
1) wpis do rejestru zabytków;
2) wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa
3) uznanie za pomnik historii;

- 4) utworzenie parku kulturowego;
- 5) ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego”

- *art. 5*

„Opieka nad zabytkami sprawowana przez jego właściciela lub posiadacza polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków:

- 1) naukowego badania i dokumentowania zabytku;
- 2) prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku;
- 3) zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie;
- 4) korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości;
- 5) popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.”

- *art. 18 i art. 19*

Ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy sporządzaniu i aktualizacji strategii rozwoju gmin, studiów uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej.

- *art. 20*

Obowiązek uzgadniania projektów i zmian planów zagospodarowania przestrzennego z wojewódzkim konserwatorem zabytków w zakresie kształtowania zabudowy i zagospodarowania

- *art. 22 ust. 4*
„Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomych z terenu gminy,”
- *art. 32 ust. 1 pkt 3 i ust 2*
stanowi o przyjmowaniu przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) zawiadomień o znalezieniu w trakcie prowadzenia robót budowlanych lub ziemnych przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem i zawiadomienie o tym fakcie właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków
- *art. 33 ust. 1 i ust 2.*
stanowi o przyjmowaniu przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) zawiadomień o przypadkowym znalezieniu przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, że jest on zabytkiem archeologicznym i zawiadomienie o tym fakcie właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków
- *art. 71 ust. 1 i ust 2.*
zakłada sprawowanie opieki nad zabytkami, w tym finansowanie prac konserwatorskich i budowlanych przy zabytku, do którego tytuł prawny posiada gmina i jest to zadanie własne samorządu
- *art. 81*
Organ stanowiący gminy lub powiatu ma prawo udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków, na zasadach określonych w podjętej przez ten organ uchwale.
- *art. 87*
Artykuł ten stanowi, że:
 - zarząd województwa, powiatu, lub wójt sporządza na okres 4 lat gminny program opieki nad zabytkami;
 - program, o którym wyżej mowa ma na celu:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju,
- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania,
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego,
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami,
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków,
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami
- z realizacji programów... wójt sporządza, co 2 lata sprawozdanie, które przedstawia odpowiednio radzie gminy.

1.2.3. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska
(Dz. U. z 2022 r. poz. 2556, z późn. zm.)

- Przy sporządzaniu prognozy oddziaływania na środowisko należy dokonać analizy i oceny oddziaływania m.in. na obiekty zabytkowe. W przypadku odstąpienia od przeprowadzenia postępowania w sprawie oceny oddziaływania na środowisko, ustawa nakłada obowiązek sprawdzenia, czy decyzja o odstąpieniu uwzględnia obszary mające znaczenie dla dziedzictwa kulturowego.

1.2.4. Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym
(Dz. U. z 2023 r. poz. 977)

- Podczas sporządzania studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego,

decyzji o warunkach zabudowy oraz ustalenia lokalizacji inwestycji celu publicznego należy uwzględnić obszary i zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

1.2.5. Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody

(Dz. U. z 2022 r. poz. 916, z późn. zm.)

- Zgodnie z art. 83 ust. 1a usunięcie drzewa lub krzewu z terenu nieruchomości lub jej części wpisanej do rejestru zabytków może nastąpić po uzyskaniu pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków wydanego na podstawie art. 36 ust. 1 pkt 11 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

1.2.6. Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami

(Dz. U. z 2023 r. poz. 344)

- Art. 13 ustawy mówi, że sprzedaż, zamiana, darowizna lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, a także wnoszenie tych nieruchomości jako wkładów niepieniężnych do spółek, wymaga pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków. Art. 13 ust. 5 – Sprzedaż, zamiana, darowizna lub dzierżawa nieruchomości stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, będących cmentarzami ujętymi w wojewódzkiej ewidencji zabytków, a także wnoszenie tych nieruchomości jako wkładów niepieniężnych do spółek wymagają pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków. Zgodnie z art. 29, jeżeli przedmiotem umowy o oddanie nieruchomości gruntowej w użytkowanie wieczyste jest nieruchomość wpisana do rejestru zabytków, przy określaniu sposobu korzystania z niej, można nałożyć na nabywcę obowiązek odbudowy lub remontu położonych na niej obiektów zabytkowych. Przy sprzedaży nieruchomości wpisanej do rejestru zabytków, ustaloną cenę obniża się o 50%. Właściwy organ może za zgodą odpowiednio wojewody, rady lub sejmiku, podwyższyć lub obniżyć tę bonifikatę.

1.2.7. Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane
(Dz. U. z 2023 r. poz. 682, z późn. zm.)

- Art. 5 ust. 1, pkt 7 oraz ust 2 mówi, że obiekt budowlany biorąc pod uwagę przewidywany okres użytkowania należy projektować i budować w sposób określony w przepisach, w tym techniczno-budowlanych oraz zgodnie z zasadami wiedzy technicznej zapewniając ochronę obiektów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów objętych ochroną konserwatorską. Art. 30 ust. 2 nakazuje do zgłoszenia robót budowlanych dołączyć w zależności od potrzeb, pozwolenia, uzgodnienia i opinie wymagane odrębnymi przepisami, np. wojewódzkiego konserwatora zabytków. Art. 30 ust. 7 wskazuje, że organ administracji architektoniczno-budowlanej może nałożyć, w drodze decyzji obowiązek uzyskania pozwolenia na wykonanie określonego obiektu lub robót budowlanych objętych obowiązkiem zgłoszenia jeżeli ich realizacja może spowodować pogorszenie stanu środowiska lub stanu zachowania zabytków.

2. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa kulturowego.

2.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Narodowa strategia rozwoju kultury na lata 2004-2013 wraz z uzupełnieniem na lata 2004-2020 przyjęta została przez Radę Ministrów dnia 21.09.2004 r.

Głównym celem strategicznym jest działanie na rzecz zrównoważonego rozwoju kulturowego i aktywna ochrona zabytków. Wśród kierunków działań wymieniono kompleksową rewaloryzację obiektów zabytkowych, ich adaptację na cele kulturalne, turystyczne, edukacyjne, społeczne, zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości, promocję potencjału kulturowego regionów.

Instrumentem realizacji strategii jest Narodowy Program Kultury „Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego”. Wśród najważniejszych celów strategicznych państwa w sferze ochrony zabytków wymieniono:

- przygotowanie skutecznego systemu prawno-finansowego wspierania ochrony i opieki nad zabytkami,
- podjęcie prac nad kompleksowym systemem edukacji na rzecz dziedzictwa,
- poszukiwanie instrumentów wzmacniających efekty działalności służb konserwatorskich,
- intensyfikacja ochrony i upowszechnianie dziedzictwa kulturowego, w tym szczególnie kompleksowa poprawa stanu zachowania zabytków nieruchomych.

2.2. Strategia rozwoju kraju.

Strategia rozwoju kraju przyjęta przez Radę Ministrów 25.09.2012 r. zakłada poprawę dostępu do wiedzy o dziedzictwie kulturowym, a w efekcie wzrost świadomości społecznej w związku z postulowanym upowszechnieniem wykorzystania technologii cyfrowych. Wprowadzenie odpowiednich standardów świadczenia usług publicznych oraz zwiększenia ich dostępności służyć będzie szersze i bardziej kompleksowe wykorzystanie technologii informatycznych i komunikacyjnych oraz rozwój niezbędnej do tego infrastruktury, w tym usług kulturalnych i dziedzictwa narodowego.

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 roku) została przyjęta przez Radę Ministrów uchwałą nr 8 z dnia 14 lutego 2017 r.. Jest strategicznym instrumentem zarządzania polityką rozwoju realizowaną przez instytucje państwa. W jednolitym systemie programowym przedstawia cele do realizacji w horyzoncie roku 2020 i 2030, określa wskaźniki ich realizacji, wskazuje sposób ich osiągania oraz określa najważniejsze projekty służące realizacji celów.

Działania do 2030 roku:

- Ochrona i promocja dziedzictwa narodowego – wykorzystanie potencjału dziedzictwa dla wzmocnienia kapitału społecznego oraz poczucia tożsamości i wspólnoty; inwestycje w dziedzictwo narodowe (dobra nauki, kultury sztuki, zabytki, rozwój sieci muzeów, wspieranie i promocja dziedzictwa kulturowego).
- Wzmacnianie tożsamości, poczucia wspólnoty i więzi międzypokoleniowych, poprzez uczestnictwo i zwiększanie dostępu do instytucji i dzieł kultury na wszystkich poziomach funkcjonowania wspólnoty, likwidacja „białych plam” w dostępie do kultury.

2.3. Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019-2022 przyjęty został uchwałą Nr 82 Rady Ministrów z dnia 13 sierpnia 2019 r. (M.P. z 2019 r. poz. 808). Program ten jest narzędziem realizacji polityki konserwatorskiej w wymiarze ogólnokrajowym. Określa on cele administracji rządowej oraz podległych jej służb i instytucji w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, a także środki służące do realizacji wyznaczonych celów.

Głównym celem programu jest stworzenie warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami. Realizacja celu przebiegać ma poprzez kierunki działania w ramach których wyznaczono i opisano planowane do realizacji zadania.

1. Optymalizacja systemu ochrony dziedzictwa kulturowego
 - wzmocnienie systemu ochrony na poziomie lokalnym
 - wzmocnienie systemu ochrony na poziomie centralnym
2. Wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami
 - merytoryczne wsparcie działań w zakresie opieki nad zabytkami
 - podnoszenie bezpieczeństwa zasobu zabytkowego
3. Budowa świadomości społecznej wartości dziedzictwa kulturowego
 - upowszechnianie wiedzy na temat dziedzictwa kulturowego i jego wartości
 - Tworzenie warunków do sprawowania społecznej opieki nad zabytkami.

Program obejmuje szczegółowy harmonogram realizacji oraz plan finansowy, a także określa zasady jego zarządzania, monitoringu.

2.4. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie województwa:

2.4.1. Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego.

Strategia rozwoju województwa wielkopolskiego została przyjęta przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego uchwałą nr XVI/287/20 z dnia 27 stycznia 2020 r.

W strategii wskazuje się na nowy model rozwoju regionalnego, zwany modelem funkcjonalnym. Ma on przyczynić się do zrównoważonego rozwoju naszego województwa. Celem generalnym strategii do 2030 roku jest dążenie do wzrostu gospodarczo-społecznego województwa z uwzględnieniem dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego w celu zapewnienia mieszkańcom dobrych warunków życia, pracy i wypoczynku na całym obszarze.

W strategii istotną rolę przypisano rozwojowi kapitału społecznego i kulturowego realizowanego poprzez kształtowanie i wzmacnianie postaw prospołecznych, innowacyjnych, wzmacnianie potencjału kulturowego i infrastruktury kultury. Realizacja przebiegać ma dzięki wykorzystaniu potencjału szlaków turystyki kulturowej, ich wzmocnienie i rozbudowę.

Dla zachowania tradycji i tożsamości kulturowej mieszkańców, utrzymania dorobku kultury i dziedzictwa poszczególnych regionów konieczne jest zwiększenie udziału społeczeństwa w kulturze oraz wsparcie inwestycji poprzez:

- *Rozwój wielkopolskich instytucji kultury – celem działań będzie funkcjonowanie wielkopolskich instytucji kultury na jak najwyższym poziomie,*

- *Rozwój i promocja produktów turystyki kulturowej Wielkopolski ze szczególnym uwzględnieniem Szlaku Piastowskiego poprzez zachowanie, ochronę, promocję i rozwój turystyki kulturowej opartej na roli regionu w historii Polski.*

➤ *Zwiększenie udziału usług turystycznych i rekreacji w gospodarce regionu*

„Przyrodnicze, krajobrazowe oraz kulturowe atuty Wielkopolski tworzą szanse na rozwój sektora usług turystyczno – rekreacyjnych. W połączeniu z turystyką biznesową sektor ten ma szanse na znaczny udział w gospodarce regionu. Jest to tym bardziej ważne, iż tego typu usługi generują dużą liczbę miejsc pracy przy stosunkowo niskich nakładach”.

2.4.2. Program opieki nad zabytkami Województwa Wielkopolskiego.

Program Opieki nad zabytkami Województwa Wielkopolskiego na lata 2021 – 2024 został przyjęty uchwałą Sejmiku Województwa Wielkopolskiego Nr XXXVII/714/21 z dnia 20 grudnia 2021 r. (Dz. Urz. Woj. Wlkp. z 2022 r. poz. 58).

Cele programu jest stworzenie przez Samorząd Województwa Wielkopolskiego warunków dla zapewnienia efektywnej ochrony i opieki nad zabytkami oraz dbałość o materialne i niematerialne dziedzictwo kulturowe regionu dla dobra przyszłych pokoleń. Realizacja celu głównego następować ma poprzez cele szczegółowe podzielone na kierunki działania.

Głównymi celami szczegółowymi Wojewódzkiego Programu Opieki nad Zabytkami na lata 2021 - 2024 jest:

- Zahamowanie procesów degradacji zabytków, popraw ich stanu zachowania oraz optymalizacja skuteczności systemu ochrony dziedzictwa materialnego i niematerialnego województwa wielkopolskiego,
- Budowa tożsamości regionalnej i narodowej oraz świadomości społecznej mieszkańców Wielkopolski w oparciu o wartości dziedzictwa kulturowego,
- Włączenie materialnego i niematerialnego dziedzictwa kulturowego w rozwój społeczny, kulturowy i ekonomiczny województwa
- Rozwijanie przedsięwzięć ułatwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami,
- Podejmowanie i określanie warunków współpracy z właścicielami obiektów zabytkowych.

Przedmiotowy program zawiera zasoby dziedzictwa kulturowego województwa wielkopolskiego. Przedstawiono również charakterystykę i analizę stanu zachowania zabytków nieruchomych będących w posiadaniu Województwa Wielkopolskiego i wojewódzkich samorządowych jednostek organizacyjnych.

2.4.3. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa wielkopolskiego.

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Wielkopolskiego Wielkopolska 2020+ został uchwalony przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego uchwałą nr V/70/19 z dnia 25 marca 2019 r. (Dz. Urz. Woj. Wlkp. z 2019 r. poz. 4021). W planie uwzględniona została strategia rozwoju województwa oraz rekomendacje i wnioski zawarte w audycie krajobrazowym oraz określono:

- podstawowe elementy sieci osadniczej województwa i ich powiązań komunikacyjnych oraz infrastrukturalnych, w tym kierunki powiązań transgranicznych,
- system obszarów chronionych, w tym obszary ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego, ochrony uzdrowisk oraz dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej,
- rozmieszczenie inwestycji celu publicznego o znaczeniu ponadlokalnym,
- granice i zasady zagospodarowania obszarów funkcjonalnych o znaczeniu ponadregionalnym oraz w zależności od potrzeb, granice i zasady zagospodarowania obszarów funkcjonalnych o znaczeniu regionalnym,
- obszary szczególnego zagrożenia powodzią,
- granice terenów zamkniętych i ich stref ochronnych,
- obszary występowania udokumentowanych złóż kopalin i udokumentowanych kompleksów podziemnego składowania dwutlenku węgla.

Plan zawiera charakterystykę zasobów dziedzictwa kulturowego z uwzględnieniem obiektów uznanych za najbardziej wartościowe w kraju i Europy, zabytków nieruchomych, ruchomych oraz archeologicznych obszarów cennych kulturowo, szlaków kulturowych, obiektów kultu religijnego, miejsc pamięci narodowej, instytucji kultury. W planie zapisano także zagrożenia zachowania zabytków i utrudniające dostęp do dziedzictwa kulturowego

Plan zakłada, że „potencjał kulturowy i charakterystyczny krajobraz regionu stanowią istotne elementy rozwoju i wzrostu identyfikacji Wielkopolski w skali kraju i Europy, są również ważnym czynnikiem kształtowania poczucia tożsamości narodowej i regionalnej

mieszkańców. Działania w tym zakresie wpływać będą na podniesienie jakości przestrzeni, a tym samym na poprawę warunków życia mieszkańców i wymierne korzyści społeczno-gospodarcze. Priorytetem polityki przestrzennej w zakresie środowiska kulturowego będzie kształtowanie głównego obszaru kulturotwórczego w oparciu o strategiczne pasmo kulturowe Wielkopolski – Szlak Piastowski wraz z głównymi punktami węzłowymi w Poznaniu, Gnieźnie i Kaliszu, ze szczególnym podkreśleniem roli miejscowości, które uznaje się za pierwsze stolice wczesnopiastowskiej Polski w Poznaniu, Gnieźnie, na Ostrowie Lednickim oraz Gieczu i Grzybowie. Niemniej istotnym aspektem działań będzie zachowanie innych obszarów cennych kulturowo oraz wzmacnianie działań ochronnych w ich obrębie. Dotyczyć one będą zarówno ochrony pojedynczych obiektów, jak i całych układów przestrzennych miast i wsi oraz innych obszarów cennych kulturowo, a także poprawy jakości całej przestrzeni kulturowej regionu. Bogactwo przestrzeni Wielkopolski wymaga ponadto podjęcia działań na rzecz kompleksowej ochrony terenów najcenniejszych pod względem przyrodniczym i kulturowym oraz kształtowania harmonijnego krajobrazu na całym obszarze województwa”.

2.4.4. Inne dokumenty o zasięgu województwa, których problematyka związana jest z dziedzictwem kulturowym

- Na terenie gminy wskazano następujące obszary podlegające ochronie prawnej na podstawie przepisów o ochronie przyrody z uwagi na ich walory przyrodnicze:
 - **Obszar chronionego krajobrazu „Pojezierze Waleckie i Dolina Gwdy”** wyznaczony uchwałą Nr IX/56/89 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Pile z dnia 31 maja 1989 r. w sprawie ustanowienia obszarów chronionego krajobrazu w województwie pilskim (Dz. Urz. Woj. Pilskiego Nr 11, poz. 95) oraz podtrzymywany rozporządzeniem Nr 5/98 Wojewody Pilskiego z dnia 15 maja 1998 r. w sprawie ustanowienia obszarów chronionego krajobrazu w województwie pilskim (Dz. Urz. Woj. Pilskiego Nr 13, poz. 83).
 - **Obszar Chronionego Krajobrazu „Dolina Noteci”** został wyznaczony uchwałą Nr IX/56/89 Wojewódzkiej Rady Narodowej w Pile z dnia 31 maja 1989 r. w sprawie ustanowienia obszarów chronionego krajobrazu w województwie pilskim (Dz. Urz. Woj. Pilskiego, Nr 11, poz. 95) oraz podtrzymany rozporządzeniem Nr 5/98 Wojewody Pilskiego z dnia 15 maja 1998 r. w sprawie

ustanowienia obszarów chronionego krajobrazu w województwie pilskim (Dz. Urz. Woj. Pilskiego Nr 13, poz. 83)

- **Rezerwat przyrody „Torfowisko Kaczory”**. Rezerwat utworzony Zarządzeniem Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 13 czerwca 1994 r. (M.P. Nr 35, poz. 301) oraz ujęty w obwieszczeniu Wojewody Wielkopolskiego z dnia 4 października 2001 r. w sprawie ogłoszenia wykazu rezerwatów przyrody utworzonych do dnia 31 grudnia 1998 r. (Dz. Urz. Woj. Wlkp. Nr 123, poz. 2401). Aktualnie obowiązującym aktem prawnym jest rozporządzenie Nr 24/07 Wojewody Wielkopolskiego z dnia 24 września 2007 r. w sprawie rezerwatu przyrody „Torfowisko Kaczory” (Dz. Urz. Woj. Wlkp. Nr 152, poz. 3334).

2.5. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z opracowaniami wykonanymi na poziomie powiatu.

2.5.1. Strategia Rozwoju Społeczno – Gospodarczego Powiatu Pilskiego na lata 2015 – 2025.

Jest to dokument przyjęty Uchwałą Nr XLIII.401.2014 Rady Powiatu w Pile z dnia 25 września 2014 roku. W strategii wykonano diagnozę społeczno-gospodarczą powiatu, przeprowadzono analizę SWOT, zaprognozowano misję i obszary strategicznych działań, wyznaczono obszary strategiczne oraz cele i kierunki działań.

W opracowanym dokumencie przedstawiono misję i wizję powiatu. Ogólny kierunek rozwoju powiatu określony został w misji – „Wzmocnienie potencjału gospodarczego, przyrodniczego i społecznego powiatu na rzecz zrównoważonego rozwoju i poprawy jakości życia jego mieszkańców”. Jako wizję w strategii przyjęto „Powiat pilski liderem rozwoju społeczno-gospodarczego i zielonymi płucami północnej Wielkopolski”. Z kolei w analizie wyznaczonych kierunków działań ustalono, że część z wyznaczonych kierunków nawiązuje do ochrony i opieki nad zabytkami oraz lokalnej społeczności w nawiązaniu do szeroko rozumianego dziedzictwa kulturowego.

3. Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy Kaczory

Gmina Kaczory leży w północnej części województwa wielkopolskiego, zajmuje południową część powiatu pilskiego na obszarze 15 tys.km², w południowej części gminy znajduje się wieś Kaczory – siedziba władz samorządowych, na pn. – wsch. od niej położone jest

Jeziro Kopcze. W gminie znajduje się 12 sołectw i z tymi jednostkami związane są zasoby kulturowe gminy. Na terenie gminy Kaczory znajduje się 12 historycznych układów ruralistycznych powstałych od XV do XVIII w. Najstarszy z nich znajduje się w Śmiłowie z 1430 r., kolejno lokowano wsie Kaczory w 1513 r., Zelgniewo, Rządkowo, Brodna, Morzewo, Dziembowo, Dziembówko, Krzewina, Jezioro, Równopole, Prawomyśl. Żaden z układów ruralistycznych nie jest wpisany obszarowo do rejestru zabytków i oprócz krótkich wzmianek nie mają one bardziej rozbudowanych opracowań.

Na terenie gminy wpisane do rejestru zabytków są cztery kościoły, dwa parki i sześć cmentarzy. Są to kościoły zbudowane w 2 poł. XIX w. i pierwszych latach XX w. będące przykładami stylów historycznych. Najstarszy z nich to niewielki, poewangelicki, ob. parafialny kościół w Dziembowie z 1873 r. o kamiennie-ceglanych elewacjach, neogotycki kościół św. Małgorzaty i Matki Bożej Szkaplerznej w Śmiłowie, zbudowany w latach 1903-05, neobarokowy kościół p.w. Przemienienia Pańskiego w Morzewie z 1908 r. i kościół św. Andrzeja Boboli w 1912 r. w Kaczorach wraz z terenem przykościelnym i rosnącym na nim drzewostanem oraz kamienne ogrodzenie. Wszystkie kościoły są kościołami parafialnymi. Są prawidłowo użytkowane, na bieżąco prowadzi się w nich prace remontowe i utrzymane są w dobrym stanie technicznym. W 2006 r. wykonano ekspertyzę stanu technicznego kościoła w Morzewie, a w 2008 r. uzyskano pozwolenie na przeprowadzenie prac zabezpieczających i naprawczych w szczególności remont elementów konstrukcyjnych.

Prace te zostały w większości wykonane z dotacji z Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków oraz Gminy Kaczory. Dalsze prace remontowe przeprowadzane były w latach 2013 – 2014. W 2016 r. były wykonane prace restauratorskie i konserwatorskie dwóch malowideł ściennych. Dotacje na przeprowadzenie tych prac parafia otrzymała m.in. od gminy. W 2022 r. parafia przeprowadziła remont instrumentu – organów pneumatycznych z 1908 r. wpisanych do rejestru zabytków, będących wyposażeniem kościoła.

Przeprowadzenia prac konserwatorsko-remontowych wymaga kościół p.w. św. Andrzeja Boboli w Kaczorach. Prace konserwatorskie i remontowe przeprowadzane są sukcesywnie. W 2021 r. zostały przeprowadzone prace remontowo – konserwatorskie stolarki okiennej i witrażowego oszklenia, a w 2022 r. dokonano wymiany pokrycia dachowego. Na powyższe prace parafia uzyskała dotację z Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz z Gminy Kaczory. Kolejnym etapem jest odnowienie wieży i wykonanie elewacji.

Parki wpisane do rejestru zabytków znajdują się we wsiach Dziembowo i Krzewina, są one we władaniu Nadleśnictwa Kaczory, osób prywatnych. Generalnie ich stan jest dostateczny.

Układ kompozycyjny tych parków jest czytelny i możliwy do odtworzenia. Szczególnie ciekawy pod względem krajobrazowym i kompozycyjnym jest park w Dziembowie. W przyszłości można podjąć działania w celu podjęcia prac rewaloryzacyjnych przywrócenia i odtworzenia dawnego układu kompozycyjnego. W ostatnich latach w wyniku silnych wiatrów uległa zniszczeniu (połamaniu, rozłupaniu) część rosnących drzew.

Na terenie gminy mamy sześć cmentarzy wpisanych do rejestru zabytków: ewangelickie w Brodnej, Prawomyślu, Kaczorach – obecnie katolicki i cmentarz przykościelny, w Morzewie – katolicki. Na terenie wsi Morzewo znajduje się Miejsce Pamięci Narodowej usytuowane na Wzgórzach Morzewskich. Granica ochrony konserwatorskiej obejmuje miejsce kaźni na wzgórzu oraz prowadzące do niego schody. W 2012 r. wymieniono tablicę informacyjną na dwa kamienie z wyrytymi napisami informującymi o tym miejscu, a w 2015 r. odnowiono napisy osób zamordowanych przez Gestapo w 1939 r. W 2018 r. Gmina otrzymała dotację z Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego na realizację zadania pn. „Zabezpieczenie, udostępnienie optymalizacja stanu MPN na Wzgórzach Morzewskich – miejsca hitlerowskiej zbrodni z 1939 r.”. W ramach tego zadania wykonano: demontaż okładzin z lastryka i montaż granitowych płyt, odnowienie znicza, czyszczenie pomnika i murków, uzupełnienie spoin, wykonanie okładzin na schodach wraz z poręczą, wykonanie tablicy stalowo-drewnianej, zakup ławek. Miejsce Pamięci Narodowej na Wzgórzach Morzewskich jest utrzymane w dobrym stanie i systematycznie porządkowane.

Na cmentarzu w Kaczorach dokonano uporządkowania zakrzaczeń i chorego drzewostanu natomiast na cmentarzu w Prawomyślu wykonano ogrodzenie całego cmentarza oraz uporządkowano część zabytkową.

Na szczególną uwagę zasługuje też cmentarz parafialny w Śmiłowie z grobami: żołnierza Piotra Konieczki – pierwszego poległego w nocy z 31.08. na 01.09.1939 roku, w obronie Ojczyzny na terenie Wielkopolski oraz pierwszych ofiar zbrodni hitlerowskich. Ponadto w 2009 r. w centrum Zelgniewa postawiono i dokonano odsłonięcia tablicy upamiętniającej wiernych patriotów którzy bronili w czasie II wojny światowej miejscową placówkę graniczną. Natomiast w Jeziorkach przy zabytkowej dzwonnicy w tym samym roku odsłonięto obelisk ku czci kaprała Piotra Konieczki – pierwszego żołnierza w Wielkopolsce, który poległ w obronie Ojczyzny podczas II wojny światowej.

Na obszarze gminy znajdują się trzy w zespoły ruralistyczne, w tym dwie ulicówki: Śmiłowo, Zelgniewo założone historycznie w XV w. i jedna owalnica – Morzewo wieś wzmiankowana w 1578 r. W/w zespoły wymagają rozpoznania i sporządzenia studiów historyczno-ruralistycznych. Pozostałe zespoły ruralistyczne wymagają także dokładniejszego

rozpoznania i ewentualnego wytypowania do sporządzenia studiów historyczno – ruralistycznych. Wszystkie w/w zespoły posiadają zabudowę pochodzącą z XIX i XX w.

3.1. Obiekty zabytkowe nieruchome o najwyższym znaczeniu dla gminy Kaczory - wpisane do rejestru zabytków.

BRODNA

- cmentarz ewangelicki, 2 poł. XIX w., nr rej. A – 755 z dnia 13.06.1994 r.

DZIEMBOWO

- kościół par. p.w. śś. Piotra i Pawła, 1873, nr rej. A – 670 z dnia 13.03.1990 r.
- park podworski II poł. XVIII w. dec.KSz I-20/15/48 z dnia 14.10.1948 r. A23

KACZORY

- kościół par. p.w. św. Andrzeja, 1912, wraz z cmentarzem przykościelnym i rosnącym na nim drzewostanem oraz kamiennym ogrodzeniem nr rej. A – 756 z dnia 18.06.1994 r.
- cmentarz ewangelicki / katolicki, 2 poł. XIX w. nr rej. A – 718 z dnia 24.11.1990 r.

KRZEWINA

- park dworski, 2 poł. XIX w., nr rej. A – 526 dnia 24.02.1986 r.

MORZEWO

- kościół par. p.w. Przemienienia Pańskiego, 1908r. w., nr rej. A – 652 z dnia 06.01.1990 r.
- cmentarz katolicki, 2 poł. XIX w., nr rej. A.- 747 z dnia 23.11.1993r.
- Miejsce Pamięci Narodowej, 1939r, nr rej. A – 748 z dn. 23.11.1993r.

PRAWOMYŚL

- cmentarz ewangelicki ob. katolicki, nr rej z dn.. A -713 z 30.10.1990 r.

ŚMIŁOWO

- kościół par. p.w. św. Małgorzaty , 1903 - 05 r., nr rej. A – 651 z dnia 06.01.1990 r.

3.2. Wykaz obiektów zabytkowych nieruchomych ujętych w Gminnej ewidencji zabytków.

(obiekty podkreślone wpisane do rejestru zabytków wyszczególnione w punkcie 3.1.)

BRODNA

1. ZESPÓŁ PASTORÓWKI
 - a.pastorówka, ob. dom Nr 4, mur.,pocz. XX,
 - b.budynek gospodarczy, mur./szach.,pocz. XX.
2. ZESPÓŁ SZKOŁY:
 - a.szkoła, ob. dom Nr 3, mur., pocz.XX,
3. ZAGRODA Nr 5:
 - a.dom, mur., pocz.XX,
 - b.stodoła, drewno, pocz.XX.
4. ZAGRODA Nr 8:
 - a.dom, mur./szach., 2 poł.XIX,
 - b.stodoła, mur., pocz.XX.
5. DOM Nr 35, mur., k.XIX.
6. STODOŁA Nr 6, mur./szach., 2 poł.XIX.
7. CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, nieczynny, 2 poł.XIX.
8. CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, nieczynny, 3 ćw.XIX.
9. CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, nieczynny, 2 poł. XIX w.

BYSZEWICE

10. DOM Nr 16, mur., 3 ćw.XIX.
11. CMENTARZ KATOLICKI, czynny, 2 poł.XIX.(położony na gruntach wsi Rządkowo)

DZIEMBOWO

12. KOŚCIÓŁ PAR. P.W. ŚŚ. PIOTRA I PAWŁA, mur., 1873.
13. ZESPÓŁ PAŁACOWO-PARKOWO-FOLWARCZNY:
 - a.oficyna, ob. przedszkole, mur./szach., pocz.XX,
 - b.gorzelnia, ob. dom Nr 85, mur., XIX,
 - c.biuro majątku, ob. poczta, Nr 84, mur., XIX,
 - d.dom robotników folwarcznych, ob. dom Nr 86, mur., XIX,
 - e.dom robotników folwarcznych, ob. dom Nr 90, mur., XIX,
 - f.dom robotników folwarcznych, ob. dom nr 91, mur., XIX,
 - g.szkoła, ob. dom Nr 95, mur., XIX,
 - h.park podworski, 2 poł.XVIII.
14. SZKOŁA, Nr 149, mur., k.XIX.

15. DOM Nr 25, mur., pocz.XX.
16. DOM Nr 103, mur., 4 ćw.XIX.
17. DOM Nr 104, mur., 4 ćw.XIX.
18. DOM Nr 118, mur., 4 ćw.XIX,
19. DOM Nr 123, mur., pocz.XX.
20. CMENTARZ KATOLICKI, czynny, XIX/XX.
21. CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, nieczynny, poł.XIX.

DZIEMBÓWKO

22. ZESPÓŁ DWORCA PKP:
 - a. dworzec, Nr 54, mur., pocz.XX,
 - b. nastawnia, mur., pocz.XX.- zdewastowana
23. BUDYNEK ADMINISTRACYJNY HUTY SZKŁA, ob. dom Nr 16, szach., 3 ćw.XIX.
24. DOM Nr 19, ob. przedszkole, mur./szach., pocz.XX.
25. DOM Nr 24, mur., pocz.XX,
26. DOM Nr 25, mur., pocz.XX.
27. DOM Nr 55, mur., pocz.XX.
28. DOM Nr 56, mur., pocz.XX.
29. KAPLICZKA LUDOWA Z FIGURĄ MB, XIX.

JEZIORKI

30. DZWONNICA Z KAPLICZKĄ, mur., 1899, 1912.
31. ZAGRODA Nr 62:
 - a. dom, mur., pocz.XX,
 - b. stodoła, mur., pocz.XX.
32. DOM Nr 22, mur., pocz.XX.
33. DOM Nr 27, mur., pocz.XX.
34. DOM Nr 24, mur., k.XIX.
35. DOM Nr 39, mur., k.XIX.
36. CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, nieczynny, 2 poł.XIX, ok. 1870.

KACZORY

37. ZESPÓŁ KOŚCIOŁA EWANGELICKIEGO, OB. PAR. P.W. ŚW. ANDRZEJA BOBOLI:
 - a. kościół, mur., 1912 r.
 - b. ogrodzenie kamienne, ok.1912,
 - c. plebania, ob. Dom Nr 11 mur., 1 ćw.XX.
38. SZKOŁA, ob. dom, ul. Chodzieska 5 mur., pocz.XX.
39. ZESPÓŁ DWORCA PKP:

a. dworzec, mur., pocz.XX,

b. budynek magazynowy, mur., pocz.XX.

40. CMENTARZ EWANGELICKO-KATOLICKI, czynny, k.XIX.

41. TEREN PRZYKOŚCIELNY WRAZ Z ROSNĄCYM NA NIM DRZEWOSTANEM, poł.XIX.

42. KAPLICZKA Z FIGURĄ MATKI BOSKIEJ przed szkołą ul. Chodzieska 5, 1 poł.XX.

ul. Chodzieska

43. DOM Nr 1, mur., pocz.XX.

44. DOM Nr 22, mur., ok.1920.

45. DOM Nr 27, mur., pocz.XX.

ul. Dworcowa

46. DOM Nr 17, mur., pocz.XX.

47. DOM Nr 18, mur., pocz.XX. (dawny nr 19)

ul. Kościelna

48. DOM Nr 12, mur., 4 ćw.XIX. (dawny nr 8)

49. DOM Nr 17, ob. Nadleśnictwo Kaczory, mur., k.XIX.

ul. Nad Stawami

50. DOM Nr 7, mur., pocz.XX.

KRZEWINA

51. ZESPÓŁ DWORSKO-PARKOWO-FOLWARCZNY:

a. dwór, Nr 5, mur., 1912,

b. dom robotników folwarcznych, ob. dom Nr 7 i 8, mur., 2 poł.XIX,

c. obora i stajnia, ob. obora, mur., pocz.XX,

d. dom robotników folwarcznych, ob. dom Nr 9 i 10, mur., 2 poł.XIX,

e. park, poł.XIX.

MORZEWO

52. ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. PRZEMIENIENIA PAŃSKIEGO:

a. kościół, mur., 1908,

b. brama z figurą Najśw. Panny Marii i Chrystusa, mur., ok.1908,

c. mur przy kościele, mur., ok.1908,

d. plebania, Nr 76, mur., 1 ćw.XX,

e. cmentarz katolicki, czynny, pocz.XX.

53. ZESPÓŁ SZKOŁY:

a. szkoła, Nr 160, mur., pocz.XX,

b. budynek gospodarczy, mur./szach., pocz.XX.

54. SZKOŁA, ob. przedszkole, Nr 99, mur., pocz.XX.

55. ZAGRODA Nr 81:
a.dom, mur., 2 poł. XIX,
b.budynek mieszkalno-gospodarczy, mur., 2 poł.XIX.
56. DOM Nr 16, mur., ok.1920.
57. DOM Nr 18, mur., ok.1920.
58. DOM Nr 39, mur., ok.1920.
59. DOM Nr 55, mur., pocz.XX.
60. DOM Nr 78, mur., pocz.XX.
61. DOM Nr 82, mur./drewno, poł.XIX
62. DOM Nr 87, mur., k.XIX.
63. DOM Nr 105, mur., pocz. XX
64. DOM Nr 93, mur., pocz.XX.
65. DOM Nr 119-120, mur., 2 poł.XIX.
66. ZABUDOWA ULICY STODOLNEJ, we wsch. części wsi:
a.stodoły I-IV, drewno, pocz.XX,
b.stodoła V, mur., pocz.XX.
67. MIEJSCE PAMIĘCI NARODOWEJ, 1939.
68. CMENTARZ KATOLICKI, nieczynny, 2 poł.XIX.
69. KAPLICZKA PRZY SZKOLE, mur., k.XIX.
70. KAPLICZKA z datą 1878-1946 przy ulicy stodolnej

PRAWOMYŚL

71. DOM Nr 5, mur., pocz.XX.
72. DOM Nr 15, mur., 2 poł.XIX.
73. CMENTARZ EWANGELICKO/KATOLICKI, nieczynny, 2 poł.XIX./położony na gruntach wsi Rzadkowo/

RÓWNOPOLE

74. SZKOŁA, ob. dom Nr 20, mur., pocz.XX.
75. ZESPÓŁ DRÓŻNICÓWKI:
a.dróżnicówka, mur., pocz.XX,
b.budynek gospodarczy, mur./szach., pocz.XX.
76. Dom Nr 4, mur., 4 ćw. XIX,
77. Dom Nr 38, mur., 4 ćw. XIX,
78. Dom Nr 39, mur., 4 ćw. XIX,
79. CMENTARZ EWANGELICKO/KATOLICKI, czynny, 4 ćw.XIX.

RZADKOWO

80. ZESPÓŁ KOŚCIOŁA EWANGELICKIEGO, OB. PAR. P.W. MB ANIELSKIEJ:
a. kościół, mur., 1938,
b. kaplica p.w. MB Łaskawej, mur., 1868, przebud.,
c. kapliczka z figurą Najśw. Marii Panny, mur., pocz.XX.
81. ZESPÓŁ PAŁACOWO-PARKOWO-FOLWARCZNY:
a. pałac, ob. szkoła i przedszkole, mur., 2 poł.XIX,
b. spichlerz, mur., 2 poł.XIX,
c. obora, mur., 2 poł.XIX,
d. gorzelnia, mur., poł.XIX,
e. park, 2 poł.XIX,
f. mur otaczający park, 2 poł.XIX.
82. MŁYN Nr 1, mur., pocz.XX.
83. Dawna dróżnicówka, dom Nr 25, pocz. XX,
84. Budynek gospodarczy przy dróżnicówce Nr 25, pocz. XX,
85. BUDYNEK GOSPODARCZY Nr 26, mur., k.XIX.
86. KAPLICZKA Z FIGURĄ NAJŚWIĘTSZEGO SERCA PANA JEZUSA przy drodze do Grabówna, pocz. XX,
87. KAPLICZKA Z FIGURĄ ŚW. WAWRZYNCA, mur., 2 poł.XIX.
88. CMENTARZ EWANGELICKO/KATOLICKI, czynny, 4 ćw.XIX.

ŚMIŁOWO

89. ZESPÓŁ KOŚCIOŁA PAR. P.W. ŚW. MAŁGORZATY I MATKI BOŻEJ SZKAPLERZNEJ:
a. kościół, mur., 1912,
90. SZKOŁA, ul. Piłska 40, mur., pocz.XX.
91. POCZTA, ul. Piłska 32, mur., pocz.XX.
92. DOM, ul. Kaczorka 28, mur., k.XIX.
93. DOM, ul. Piłska 28, mur., pocz.XX.
94. DOM, ul. Piłska 34, mur., pocz.XX.
95. DOM, ul. Piłska 44, mur., 1 ćw.XX.
96. ZAGRODA MŁYŃSKA:
a. dom młynarza, ob. dom ul. Piłska 41, mur., k.XIX.
97. CMENTARZ KATOLICKI, czynny, 2 poł. XIX.
98. CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, nieczynny, XIX/XX.
99. CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, nieczynny, pocz.XIX.

ZEGNIEWO

100. DZWONNICA, mur., 1929.
101. ZESPÓŁ DWORSKO-FOLWARCZNY:
- a. dwór, Nr 48, ob. częściowo kaplica, mur., 1 poł.XIX,
 - b. rządówka ob. dom mieszkalny nr 49, mur. poł XIX,
 - c. budynek mieszkalny i inwentarski ob. dom nr 46, mur., poł. XIX,
 - d. spichlerz i stajnia, ob., budynek mieszkalny nr 47, mur. poł. XIX,
 - e. owczarnia, ob. dom mieszkalno-gospodarczy nr 50, mur. 2 poł. XIX,
 - f. owczarnia, ob. dom mieszkalno-gospodarczy nr 51, mur. 2 poł. XIX,
 - g. budynek mieszkalny i inwentarski nr 52, mur. poł. XIX,
 - h. stajnia, ob. dom nr 53, mur., 1883,
 - i. budynek gospodarczy przy dworze, mur. 2 poł. XIX,
102. POCZTA, Nr 10, mur., 1913.
103. PIEKARNIA, ob. dom Nr 21, mur., pocz.XX.
104. DOM Nr 11, mur., pocz.XX.
105. DOM Nr 15, mur., 2 poł.XIX.
106. DOM Nr 16, mur., pocz.XX.
107. DOM Nr 17/18, mur., 3 ćw.XIX.
108. DOM Nr 21, mur., pocz.XX.
109. DOM Nr 22, mur., pocz.XX.
110. DOM Nr 41, mur., pocz.XX.
111. DOM Nr 55, mur., pocz.XX.
112. DOM Nr 57, mur., pocz.XX.
113. CMENTARZ EWANGELICKO-AUGSBURSKI, nieczynny, 2 poł.XIX.

ŻABOSTOWO

114. BUDYNEK STRAŻY GRANICZNEJ, mur., ok.1930.

W minionym okresie z ewidencji zabytków zostały wykreślone niżej wymienione obiekty:

- dom nr 90 w Morzewie; zarządzenie nr 37/WEZ/2014 z dnia 22.05.2014 r.
- budynek gospodarczy (dawniej stajnia), budynek owczarni (budynki po zespole folwarku proboszczowskiego) w Śmiłowie ul. Kościelna 1; zarządzenie nr 26/WEZ/2016 z dnia 13.05.2016 r.
- budynek mieszkalny nr 36 w Żelgniewie; zarządzenie nr 15/Pi/WEZ/2017 z dnia 29.08.2017 r.

- młyn ze spichlerzem w Śmiłowie; zarządzenie nr 19/Pi/WEZ/2017 z dnia 3.11.2017 r.
- budynek gorzelni w Śmiłowie; zarządzenie nr 20/Pi/WEZ/2017 z dnia 3.11.2017 r.
- dom nr 61 w Zelgniewie; zarządzenie nr 8/Pi/WEŻ/2018 z dnia 10.05.2018 r.
- budynek szkoły, ul. Zelgniewska w Śmiłowie; zarządzenie nr 14/Pi/WEŻ/2018 z dnia 25.07.2019 r..
- dom nr 30 w Zelgniewie; zarządzenie nr 10/Pi/WEŻ/2019 z dnia 25.07.2019 r.
- dom nr 60 w Morzewie; zarządzenie nr 45/2021 Wójta Gminy Kaczory z dnia 14.09.2021 r.
- dom nr 8 w Prawomyślu; zarządzenie nr 62/2021 Wójta Gminy Kaczory z dnia 02.11.2021 r.

3.3. Zespoły najcenniejszych zabytków ruchomych na terenie gminy (wpisane do rejestru zabytków – wykaz zespołów zabytków ruchomych).

Na terenie gm. Kaczory zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków województwa wielkopolskiego znajdują się w niżej wymienionych kościołach:

- kościół p.w. św. Małgorzaty P.M.i Matki Bożej Szkaplerznej w Śmiłowie; decyzja nr Po Wr-5131.6217.2014 z dnia 06.08.2014 r. (nr rejestru 359/Wlkp/B) – 34 pozycje.
Do głównego zabytkowego wyposażenia kościoła należy: m.in. ołtarz główny i dwa ołtarze boczne z obrazami i rzeźbami, balustrada zamykająca prezbiterium, ambona, chrzcielnica, prospekt organowy z instrumentem, ławki w nawie, konfesjonały, dwa witraże w prezbiterium – „Boże Narodzenie” i „Wniebowstąpienie”, rzeźby, świeczniki, instrument muzyczny – dzwon.
- kościół p.w. Przemienienia Pańskiego w Morzewie; decyzja nr Po-WR.5131.10242/2015 z dnia 23.12.2015 r. (nr rejestru 434/Wlkp/B – 26 pozycji.
Wystrój i wyposażenie kościoła w Morzewie stanowią przede wszystkim obiekty pochodzące z czasów jego budowy: ołtarz główny z obrazem „Przemienienie Pańskie”, dwa ołtarze boczne wraz z obrazami i rzeźbami, balustrada wydzielająca prezbiterium, ambona, chrzcielnica z zaplekiem, prospekt organowy wraz z instrumentem, fotel celebransa, ława kolatorska, konfesjonały, feretrony, dwa witraże figuralne – „św. Andrzej” i „św. Jan Chrzciciel”, polichromie w prezbiterium, dwie rzeźby – Niepokalane Serce Maryi i Najświętsze Serce Pana Jezusa na kolumnach flankujących bramę ogrodzenia kościoła.

W wojewódzkiej ewidencji zabytków znajduje się wyposażenie niżej wymienionych kościołów:

- kościół p.w. św. Andrzeja Boboli w Kaczorach – 4 pozycje; m.in. chrzcielnica, prospekt organowy, witraż „Wniebowstąpienie”.
- kościół p.w. św. Piotra i Pawła w Dziembowie – 4 pozycje; m.in. ambona, witraż.
- kościół p.w. MB Anielskiej w Rzadkowie – 2 pozycje; prospekt organowy i feretron.

W minionym okresie przeprowadzone były jedynie prace restauratorskie w kościele p.w. Przemienienia Pańskiego w Morzewie. W 2016 r. wykonano konserwację malowideł – polichromii na ścianach prezbiterium „Ścięcie św. Jana Chrzciciela” i „Zdjęcie z krzyża”. Natomiast w 2022 r. przeprowadzono prace konserwatorskie i restauratorskie instrumentu organowego (z wyłączeniem prospektu organowego). Wykonano m.in. nową przepustnicę miecha, oczyszczono piszczałki, uszczelniono szpunty i korpusy, dorobiono nowe piszczałki, odnowiono obudowę miecha. Na przeprowadzenie powyższych prac parafia otrzymała dotację z budżetu gminy.

Niektóre z zabytków ruchomych będących wyposażeniem poszczególnych kościołów wymagają przeprowadzenia prac konserwatorsko – restauratorskich mających na celu zabezpieczenie, zahamowanie przed destrukcją i przywrócenie im wartości artystycznych.

3.4. Krajobraz kulturowy (obszarowe wpisy do rejestru zabytków, parki kulturowe, parki krajobrazowe – wykaz).

Krajobraz kulturowy to przestrzeń historycznie ukształtowana w wyniku działalności człowieka, zawierająca wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze (art. 3, pkt. 14 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). W celu jego ochrony oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej cytowana wyżej ustawa przewiduje ochronę poprzez wpis do rejestru zabytków cennych kulturowo struktur przestrzennych – układów urbanistycznych i ruralistycznych oraz krajobrazów kulturowych (art. 6 ust. 1, pkt. 1 lit. a i b). Ochrona krajobrazu kulturowego powinna być komplementarna dla form ochronnych krajobrazu przyrodniczego wynikających ze stosownych przepisów o ochronie przyrody.

Obszar gminy Kaczory posiada w swoich granicach terytorialnych obszar chronionego krajobrazu, program Natura 2000, ponadto na terenie gminy ustanowiony jest rezerwat przyrody.

- **Obszar chronionego krajobrazu „Dolina Noteci”**
- **Obszar chronionego krajobrazu „Pojezierze Wałeckie i Dolina Gwdy”**
- **Natura 2000 – Dolina Noteci 5/7 PLH30004**

Na terenie gminy Kaczory przebiega fragment północnej granicy specjalnych obszarów ochrony siedlisk objętych programem Natura 2000, która przebiega na pd. od miejscowości: Dziembowo, Krzewina, Morzewo, Rzadkowo, Prawomyśl

Rezerwat przyrody „Torfowisko Kaczory”, Monitor Polski Nr 35, poz. 301 z 1994 r.

Aktualnie obowiązującym aktem prawnym jest rozporządzenie nr 24/07 Wojewody Wielkopolskiego z dnia 24.09.2007 r. w sprawie rezerwatu przyrody „Torfowisko Kaczory” (Dz. Urz. Woj. Wlkp. Nr 123, poz. 2401).

3.5. Zabytki archeologiczne.

Zabytek archeologiczny, to zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów bądź ich śladów lub zabytek ruchomy, będący tym wytworem(art. 3 pkt. 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

Zabytki archeologiczne są częścią dziedzictwa kulturowego. Na zasób zabytków archeologicznych składają się zarówno tzw. stanowiska archeologiczne – warstwy kulturowe i obiekty archeologiczne, jak i ruchome zabytki z nich pochodzące i skarby. Europejska konwencja o ochronie archeologicznego dziedzictwa kulturowego uznaje je jako źródło „zbiorowej pamięci europejskiej i instrument dla badań historycznych i naukowych”.

3.5.1. Wykaz stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków.

Na terenie gminy Kaczory znajdują się 3 stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków. W przypadku stanowisk archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków istnieje zakaz prowadzenia wszelkich robót budowlanych oraz przemysłowych na jego terenie. Wszelkie działania podejmowane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków wymagają udzielenia pozwolenia na podejmowanie działań, które mogłyby prowadzić do naruszenia substancji lub zmiany wyglądu zabytku wpisanego do rejestru zabytków. a prace porządkowe prowadzone w jego obrębie wymagają uzgodnienia z WWKZ.

MIEJSCOWOŚĆ	OBSZAR AZP	OBIEKT	NR I DATA WPISU DO REJESTRU
Morzewo, stan. 1	38-27/14	cmentarzysko kultury pomorskiej	654/A z dnia 25.06.1969 r.
Rzadkowo, stan. 8	38-28/10	Grodzisko stożkowate	A-284/1638 z dnia 09.12.1974 r.
Zelgniewo, stan. 72	35-28/151	cmentarzysko kurhanowe	47/Wlkp/A z dnia 15.01.2001 r.

3.5.2. Wykaz stanowisk o własnej formie krajobrazowej.

Na terenie gminy zarejestrowano 4 stanowiska archeologiczne o własnej formie krajobrazowej.

MIEJSCOWOŚĆ	OBSZAR AZP	OBIEKT
Rzadkowo, stan. 8	35-28/10	Grodzisko stożkowate
Zelgniewo	35-28/151	cmentarzysko kurhanowe
Śmiłowo, stan. 27	37-28/66	cmentarzysko kurhanowe
Kaczory, stan. 7	37-27/3	cmentarzysko kurhanowe

Archiwum WUOZ Poznań, Delegatura w Pile

3.5.3. Wykaz stanowisk archeologicznych ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków Archeologicznych łącznie z ich funkcją oraz krótką analizą chronologiczną (opis koncentracji stanowisk archeologicznych – uwarunkowania fizjograficzne).

Podstawową i wiodącą metodą ewidencjonowania stanowisk archeologicznych jest ogólnopolski program badawczo – konserwatorski Archeologiczne Zdjęcie Polski (AZP). Systematyzuje dotychczasowy zasób wiedzy o rozpoznaniu archeologicznym terenu, poprzez obserwację archeologiczną terenu oraz uwzględnianie informacji zawartych w archiwach, zbiorach muzealnych, instytucjach i publikacjach. Należy jednak pamiętać, że zbiór dokumentacji AZP, reprezentujący ewidencję zasobów archeologicznych, jest otwarty i ciągle uzupełniany w procesie archeologicznego rozpoznania terenu. Do zbioru włączane są informacje o wszystkich sukcesywnie odkrywanych reliktach przeszłości niezależnie od charakteru badań, a także wszystkie bieżące informacje weryfikujące lub uzupełniające dotychczasowe dane. W ten sposób

dokumentacja stanowisk archeologicznych utworzona metodą AZP jest źródłem najbardziej aktualnej wiedzy o terenie.

Gmina Kaczory leży w obrębie trzech mezoregionów: Pojezierze Krajeńskie, Dolina Gwdy i Dolina Środkowej Noteci. Pod względem morfologicznym jest rozległą wysoczyzną, dość znacznie pofałdowaną, rozciętą rynnami jezior i dolinami małych cieków wodnych. Po względem ukształtowania powierzchni gminę Kaczory można podzielić na dwie zasadnicze części: powierzchnię na północ od pradoliny, którą stanowi wysoczyzna z ciągiem czołowo morenowych wzgórz i pagórków oraz południową część gminy, którą stanowi obniżenie pradoline. Krawędź wysoczyzny jest mocno porozcinana stromymi dolinami bocznymi, między innymi w Dziembowie, Krzewinie i Morzewie.

Rozmieszczenie pozostałości osadnictwa jest nierównomierne i wykazuje wyraźną zależność od sieci hydrograficznej. Stanowiska położone są głównie przy krawędziach wykształconych dolin cieków. Na wysoczyznach występuje mniej pradziejowych stanowisk archeologicznych, przy większym udziale stanowisk wczesno i późnośredniowiecznych, przy czym zawsze w pobliżym sąsiedztwie cieków lub ich dolin.

Stanowiska usytuowane są nad małymi jeziorami - jak Bagienne, Czarne, Piaseczno, Zabłocie. W Śmiłowie wyraźne zagęszczenie osadnictwa pradziejowego szczególnie w zakresie epoki kamienia i okresu wpływów rzymskich rysuje się wokół cieku wpadającego do jeziora Kopce oraz wokół jeziora Jaracz. Stanowiska archeologiczne występują także wokół zabudowań wsi Kaczory, Krzewina i Zelgniewo. Wyraźne skupisko pozostałości po dawnym osadnictwie odnotowuje się w okolicy wsi Zelgniewo i Brodnej, wokół rozciągających się tam cieków wodnych i podmokłych łąk. Uwzględniając chronologię osadnictwa trwało nieprzerwanie na tym obszarze od mezolitu, poprzez neolit i epokę brązu aż do średniowiecza włącznie.

Najstarsze ślady osadnictwa związane są z okupowaniem przez krótkotrwałe obozowiska mezolitycznych społeczności myśliwsko – rybackich krawędzi małych dolin między innymi w pobliżu wsi Brodnej i Rzadkowo. Wśród punktów osadniczych z okresu brązu i żelaza szczególną wartość reprezentują osady ludności kultury łużyckiej i pomorskiej w okolicach Zelgniewa i Brodnej i Morzewa. Uwagę zwraca osadnictwo z okresu wpływów rzymskich w rejonie Zelgniewa. W okresie średniowiecza kształtuje się obecny układ miejscowości, stąd koncentracja osadnictwa średniowiecznego w większości miejscowości jak Morzewo, Rzadkowo, Dziembowo, Zelgniewo. Osadnictwo średniowieczne dokumentują zarówno obiekty o niedużym rozrzucie

ułamków ceramicznych jak też obiekty rozległe, o wielocentrycznych układach materiału archeologicznego jak wokół Dziembowa i Morzewa, stanowiące niewątpliwie pozostałości średniowiecznych wsi. Wokół Brodnej osadnictwo wczesnośredniowieczne i średniowieczne należy wiązać z trzebieżą lasów, które dopiero w XIV i XV wieku przybrało większe rozmiary.

3.5.4. Wykaz stanowisk archeologicznych ujętych w gminnej ewidencji zabytków

GMINNA EWIDENCJA STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH GMINY KACZORY

Lp.	Miejscowość	Obszar AZP i nr na obszarze
1	Morzewo	38-27/14 Cmentarzysko kultury pomorskiej Nr rejestru 654/A z dn. 25.06.1969 r.
2	Rzadkowo	35-28/10 Grodzisko stożkowate Nr rejestru A-284/1638 z dn. 09.12.1974 r.
3	Zelgniewo	35-28/151 Cmentarzysko kurhanowe Nr rejestru 47/Wlkp/A z dn. 15.01.2001 r.
4	Kaczory	38-27/56 średniowieczne i nowożytnie nawarstwienia kulturowe historycznej zabudowy wsi
5	Śmiłowo	37-27, 37-28 średniowieczne i nowożytnie nawarstwienia kulturowe historycznej zabudowy wsi
6	Zelgniewo	35-28/140,141,142,143,144,145,146,147,148,149,150
7	Zelgniewo	36-28/11,12,13,14,15,16,17,18,19,20,21,22,23,24,25,26,27,28,29,30,31
8	Zelgniewo	36-28/1,2,3,4,5,6,7,8,9,10
9	Brodna Śmiłowo Zelgniewo	36-28/140,141,142,143,144,145,146,147,148,149,150,151,152,153,154,155,156,157,176,177,178, 179,180,181,182,183,198,199 36-28/186,187,188 36-28/33,34,35,36,37,38,39,40,41,42,43,44,45,46,47,48,49,50,51,52,53,54,55,56,57,200
10	Brodna Brodna	36-27/4,5,6,7 36-28/165,166,167,168,169,170
11	Brodna	36-28/158,159,160,161,162,163,164,171,172,173,174,175
12	Brodna	36-27/1
13	Brodna	36-27/2
14	Brodna	36-27/3
15	Brodna	36-27/9
16	Śmiłowo Śmiłowo	37-27/6,7,8,9,10,11 37-28/48
17	Śmiłowo	37-27/2

18	Śmiłowo	37-27/4
19	Śmiłowo	37-27/13,14,15,16,22
20	Śmiłowo	37-27/23,24
21	Jeziorki	37-27/12
22	Śmiłowo	37-28/46,49,50
23	Śmiłowo	37-28/44
24	Śmiłowo	37-28/40,41,42,43
25	Śmiłowo	37-28/45,51,122
26	Śmiłowo	37-27/5
	Śmiłowo	37-28/52,53,54,55,56,57,58,59,60,61,62,63,64,67,68
27	Śmiłowo	37-27/1
28	Kaczory	37-27/17
29	Kaczory	37-27/18
30	Kaczory	38-27/57,61
31	Kaczory	38-27/107,108
32	Równopole	37-27/19,20,21
	Równopole	38-27/97
33	Równopole	38-27/55,96,103,104,105,106
34	Krzewina	38-27/1
	Morzewo	38-27/23,24,29,37,38,39,42,89
35	Morzewo	38-27/20,21,22,25,26,27,28,40,41,43,90
	Rzadkowo	38-27/13,15,18,19,44,45,46,47,48,95
36	Krzewina	38-27/30,31,32,33,34,35
	Morzewo	38-27/10
37	Krzewina	38-27/83
		38-27/2,3,4,5,6,7,85,86,87
38	Morzewo	38-27/8,9,10,11,12,88
39	Morzewo	38-27/60
40	Morzewo	38-27/99,100,101,102
41	Dziembowo	38-27/36,79,80,81
42	Dziembowo	38-27/77,78
43	Dziembowo	38-27/75,76
44	Dziembowo	38-27/49,50,51,52,58,59,67,68,69,70,71,72,73
45	Dziembowo	38-27/53

46	Dziembowo	38-27/98
47	Dziembowo	38-26/40,41,42
48	Rzadkowo	38-28/3,6,36,37,54
49	Rzadkowo	38-28/10,11,12,13,14,15,33,34,35,38,39,40,41,87
50	Rzadkowo	38-27/16,17
	Rzadkowo	38-28/7,30,31,32
51	Rzadkowo	38-28/8,9,18,43,44,80,81,82,83,84,85,86

4. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego.

4.1. Stan zachowania i obszary największego zagrożenia zabytków.

4.1.1. Stan zachowania zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków.

MIEJSCOWOŚĆ	OBIEKT	STAN ZACHOWANIA
BRODNA	CMENTARZ EWANGELICKI	3
DZIEMBOWO	KOŚCIÓŁ P.W. ŚW. PIOTRA I PAWŁA	4
DZIEMBOWO	PARK	3
KACZORY	KOŚCIÓŁ P.W. ŚW.ANDRZEJA BOBOLI TEREN PRZYKOŚCIELNY KAMIENNE OGRODZENIE	4
KACZORY	CMENTARZ EWANG./KATOLICKI	3
KRZEWINA	PARK	3
MORZEWO	KOŚCIÓŁ P.W. PRZEMIENIENIA PAŃSKIEGO	4
MORZEWO	MIEJSCE PAMIĘCI NARODOWEJ	4
MORZEWO	CMENTARZ KATOLICKI	4

PRAWOMYŚL	CMENTARZ EWANG./KATOLICKI	4
ŚMIŁOWO	KOŚCIÓŁ PAR. P.W. ŚW.MAŁGORZATY	4

Źródło: Raport o stanie zabytków gminie Kaczory –Piła, maj 2004 r.

LEGENDA:

1. Bardzo zły
2. Zły
3. Dostateczny
4. Dobry
5. Bardzo dobry
6. Bardzo dobry

- Kościół parafialny rzymsko - katolicki p.w. Piotra i Pawła w Dziembowie (własność kościelna) z 1873 r. wraz z skromnym wyposażeniem znajduje się w dość dobrym stanie technicznym po przeprowadzonym remoncie dachu wykonanym w 1989 roku. W 2005 r. wykonano nową aranżację wnętrza.
- Dawny zbór ewangelicki obecnie kościół rzymsko - katolicki p.w. św. Andrzeja Boboli w Kaczorach (własność kościelna) z 1912 r. wymaga dalszych prac konserwatorskich i robót budowlanych. W 2017 r. wykonano częściowe odwodnienie. W 2021 r. wykonano naprawę i konserwację stolarki okiennej, witraży, krat okiennych nawy głównej i prezbiterium. W oparciu o program prac konserwatorskich wykonany przez konserwatorów Monikę Żegocińską-Więcek i Marka Więcka, w 2022 r. dokonano wymiany pokrycia dachu, prace blacharskie i odwodnienie dachu oraz renowację iglicy. Dalsze prace obejmują wykonanie elewacji kościoła wraz z malowaniem, wymianę drzwi oraz prace remontowe wnętrza i wykonanie niezbędnych prac instalacyjnych.
- Kościół parafialny p.w. Przemienienia Pańskiego w Morzewie (własność kościelna) z 1908 r. jest w dobrym stanie technicznym. W końcu lat 80-tych XX w. na sklepieniu i murach obwodowych kościoła odnotowano istnienie zarysowań, proces ten pogłębiał się wraz z upływem lat. Kościół znajdował się w złym stanie technicznym wymagającym niezwłocznego remontu. Na podstawie opracowanej przez dra Lecha J. Engela z ekspertyzy o stanie technicznym zawierającej program naprawczy ww. kościoła i przystąpiono do prac budowlanych. Na wykonanie powyższych prac Parafia uzyskała stosowne pozwolenie. W pierwszej kolejności wykonano zabezpieczenia ścian przed dalszym wychylaniem się, wyeliminowano działanie rozporu więźby dachowej na ściany, w miejscach pęknięć zrobiono scalenia i wzmocnienia sklepień i ścian wraz z remontem wieży oraz z wymianą i ujednoliceniem pokrycia dachu.

Odnowiono również elewację kościoła. W 2016 r. przeprowadzono prace restauratorskie i konserwatorskie dwóch malowideł ściennych, a w 2022 r. przeprowadzono konserwację organów pneumatycznych – instrumentu z 1908 r.

- Kościół parafialny p. w św. Małgorzaty P.M.i Matki Bożej Szkaplerznej w Śmiłowie (własność kościelna) zbudowany w latach 1903-05 posiadający jednolite neogotyckie wyposażenie. Około 1976 roku zostało wymienione pokrycie wieży z dachówki na blachę miedzianą. W 1988 r. przeprowadzono renowację drewna, polichromii posągów w ołtarzach, ławkach konfesjonałów i prospekcie organowym przez warsztat stolarsko snycerski M. Byczyńskiego z Wyrzyska. Obiekt znajduje się w stanie dobrym. W latach 2013 – 2014 wykonano wymianę pokrycia dachu. W najbliższym czasie planowane jest malowanie wnętrza kościoła.
- Parki w Dziembowie (własność Skarb Państwa, w trwałym zarządzie Państwowe Gospodarstwo Leśne Lasy Państwowe, Nadleśnictwo Kaczory) i Krzewinie (własność prywatna) znajdują się w stanie dostatecznym ich granice i układ kompozycyjny w znacznej mierze się zachowały. Wymagają bieżących prac pielęgnacyjno-rewaloryzacyjnych. Na terenie parku w Dziembowie znajdował się pałac, który w chwili obecnej nie istnieje.
- Cmentarze na terenie gminy znajdują się w dobrym stanie. Cmentarz w Prawomyślu (własność kościelna) i w Kaczorach (własność kościelna) jest po wycince samosiewów w części ewangelickiej. Na cmentarzu w Prawomyślu wykonano nowe ogrodzenie oraz uporządkowano teren. Pozostałe nieczynne cmentarze, a więc w: Brodnej (własność Skarbu Państwa), w Śmiłowie, w Morzewie (własność gminy) wymagają większych prac zarówno sanitarno - porządkowych jak i rewaloryzacyjnych.
- Miejsce Pamięci Narodowej na Wzgórzach Morzewskich (własność Skarb Państwa w trwałym zarządzie Państwowe Gospodarstwo Leśne, Lasy Państwowe, Nadleśnictwo Kaczory) położone na obrzeżach wsi Morzewo związane z rozstrzelaniem 41 mieszkańców powiatu chodzieskiego w dniu 7 listopada 1939 r. znajduje się w stanie dobrym. W latach 2003-2004 wykonano na jego terenie prace remontowe a w 2012 r. pod wzgórzem wymieniono tablicę na kamień upamiętniający. Każdego roku wykonywane są prace porządkowe przez młodzież szkolną. W 2015 r. odnowiono na pomniku napisy poległych. W 2018 r. w ramach programu *Wspieranie opieki nad miejscami pamięci i trwałymi upamiętnieniami w kraju ze środków finansowych MKiDN oraz własnych Gminy* wykonano czyszczenia pomnika, murków

i okładzin z klinkieru. Z postumentu zdemontowano lastrykowe okładziny i zastąpiono je grafitowymi płytami. Naprawiono schody prowadzące do MPN i wyłożono schody sztucznymi okładzinami. Przy schodach zamontowano poręcze. U podnóża Wzgórza zamontowano tablicę stalowo-drewnianą z nazwiskami poległych. Z uwagi na lokalizację MPN w otoczeniu drzew na wzgórzu, miejsce to wymaga przeprowadzania prac konserwatorskich i czyszczenia co kilka lat.

Wszystkie prace przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków wymagają pozwolenia Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków po uprzednim uzgodnieniu ich zakresu w Wojewódzkim Urzędzie Ochrony Zabytków.

4.1.2. Stan zachowania zabytków ruchomych.

Ochroną konserwatorską objęte są następujące zespoły zabytków ruchomych, które znajdują się one w stanie dobrym i dostatecznym:

- zespół jednolitego neobarokowego wyposażenia z ok. 1908 r. kościoła par. p.w. Przemienienia Pańskiego w Morzewie – zaewidencjonowano 29 obiektów, między innymi: ołtarz główny i boczne wraz z obrazami i rzeźbami, prospekt organowy, ambona, chrzcielnica, konfesjonały, witraże, polichromie.
- pojedyncze obiekty w kościele p.w. św. Piotra i Pawła w Dziembowie – zaewidencjonowano 4 obiekty;
- zespół jednolitego neogotyckiego wyposażenia z pocz. XX w. kościoła par. p.w. św. Małgorzaty P.M. i Matki Bożej Szkaplerznej w Śmiłowie – zaewidencjonowano 16 obiektów, między innymi: ołtarz główny i boczne, chrzcielnica, witraże, konfesjonały;
- pojedyncze obiekty w kościele par. p.w. św. Andrzeja Boboli w Kaczorach – zaewidencjonowano 4 obiekty;
- pojedyncze obiekty w kościele par. p.w. MB Anielskiej w Rzadkowie – zaewidencjonowano 2 obiekty;

Razem – 66 obiektów.

Do najciekawszych wystrojów obiektów sakralnych należy neogotyckie wyposażenie kościoła św. Małgorzaty i Matki Bożej Szkaplerznej w Śmiłowie i neobarokowe kościoła p.w. Przemienienia Pańskiego w Morzewie.

4.1.3. Stan zachowania dziedzictwa archeologicznego oraz istotne zagrożenia dla zabytków archeologicznych

Stanowiska archeologiczne nie wpisane do rejestru zabytków, ujawnione głównie podczas badań AZP, stanowią podstawową i najliczniejszą grupę, która składa się na archeologiczne dziedzictwo kulturowe. Najlepiej zachowane są stanowiska archeologiczne położone na nieużytkach, terenach niezabudowanych oraz terenach zalesionych.

W myśl art. 6 pkt. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2022 r., poz. 840) wszystkie zabytki archeologiczne – bez względu na stan zachowania podlegają ochronie i opiece.

Aktualnie zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych są inwestycje budowlane i przemysłowe, nielegalna eksploatacja piasnic i żwirowni. Istotne zagrożenie dla zachowania substancji zabytkowej stanowisk archeologicznych zlokalizowanych w obrębie pól uprawnych stanowi głęboka orka. Niektóre zagrożenia pojawiły się w ciągu ostatnich lat, jak na przykład działalność tzw. poszukiwaczy skarbów z wykrywaczami metali, których rozmiarów nie potrafimy ocenić. Działalność ta szczególnie zagraża cmentarzyskom zlokalizowanym na terenie gminy. Wiele zagrożeń wynika z przyspieszonego rozwoju gospodarczego – jak już wspomniano użycie ciężkiego sprzętu w rolnictwie, rozwój budownictwa na obrzeżach miast, budowa dróg. A zatem podstawowym zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych oraz nawarstwień kulturowych są wszelkie inwestycje związane z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu, które wymagają prowadzenia prac ziemno-budowlanych.

Historyczna zabudowa wsi Kaczory, Morzewo, Rzadkowo, Dziembowo, Zelgniewo, nakazuje szczególną ochronę pradziejowych, średniowiecznych i nowożytnych nawarstwień kulturowych w ich obrębie.

W celu rzetelnego zadokumentowania stanowisk archeologicznych oraz nawarstwień kulturowych prace ziemne prowadzone w strefie ochrony stanowisk archeologicznych wymagają przeprowadzenia badań archeologicznych w zakresie uzgodnionym z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Każda ingerencja w strukturę stanowiska archeologicznego powoduje jego zniszczenie. Badania archeologiczne pozwalają zadokumentować stanowisko i zabezpieczyć materiał archeologiczny ale nie zapobiegają jego zniszczeniu. Jest to szczególnie ważne podczas takich inwestycji jak budowa obwodnic, dróg, zbiorników retencyjnych, kopalń

kruszywa, gdyż inwestycje te z uwagi na szerokopłaszczyznowy charakter prac ziemnych, w bezpowrotny sposób niszczą substancję zabytkową i obiekty archeologiczne.

Przebudowa układów urbanistycznych, ruralistycznych i założeń pałacowo-parkowych prowadzi często do naruszenia średniowiecznych i nowożytnych nawarstwień kulturowych. W związku z tym wszystkie prace ziemne wymagają jednoczesnego prowadzenia badań archeologicznych. Wyniki badań często stanowią jedyną dokumentację następujących po sobie epizodów osadniczych na tym terenie. Pozwalają skorygować, uszczegółowić i potwierdzić dane ze źródeł pisanych. Pozyskany w trakcie badań materiał ruchomy umożliwia uzupełnienie danych o kulturze materialnej mieszkańców.

Zagrożeniem dla dziedzictwa archeologicznego jest też rozwój turystyki zwłaszcza nad rzekami, jeziorami i w obszarach leśnych. Tereny te atrakcyjne pod względem rekreacyjnym obecnie, często były również okupowane przez ludzi w pradziejach i wczesnym średniowieczu. Dostęp do wody, który stanowił podstawę egzystencji osadniczej umożliwiał tworzenie niezwykle licznych osad o metryce sięgającej od epoki kamienia po czasy nowożytne.

Rozwój przemysłu, turystyki, budownictwa mieszkaniowego, może stanowić istotne zagrożenie dla zabytków archeologicznych, dlatego ważne jest wypełnianie przez inwestorów wymogów konserwatorskich określonych przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

4.1.4. Obszary największego zagrożenia dla zabytków w gminie.

a) nieruchomości

Na terenie gminy Kaczory występuje 19 zewidencjonowanych cmentarzy w tym 6 wpisanych do rejestru zabytków. Jest to najbardziej zagrożony pod względem konserwatorskim obszar. Cmentarze te w przeważającej większości są nieczynne i nie zagospodarowane więc ulegają postępującej degradacji. Niektóre z nich są nieogrodzone stąd pozostałości starych nagrobków i metalowych krat z uwagi na łatwy dostęp oraz na zarośnięcie samosiejkami i licznymi krzewami są zagrożone kradzieżą

Gmina Kaczory posiada miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego obejmujące następujące miejscowości lub ich fragmenty: Morzewo, Krzewina, Dziembowo, Zelgniewo, Rzadkowo, Kaczory, Śmiłowo, Jeziorki i Dziembówko. Nie posiada natomiast ogólnego planu będącego prawem miejscowym. W miejscowościach

Morzewo, Krzewina, Dziembowo, Kaczory, Śmiłowo, Jeziorki, Dziembówko wyznaczono strefy ochrony konserwatorskiej oraz zamieszczono spisy obiektów będących w ewidencji WWKZ. Pozostałe miejscowości nie posiadają miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Fakt ten z punktu widzenia ochrony konserwatorskiej jest istotnym zagrożeniem dla zabytków nieruchomych figurujących w ewidencji WWKZ. Bowiem ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego gminy jest jedną z czterech form ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Pozostałe - wpis do rejestru zabytków, dotyczy nielicznej grupy obiektów w gminie Kaczory, zaś uznanie za pomnik historii i utworzenie parku kulturowego, obecnie gminy nie dotyczy. Brak szczegółowych zapisów dotyczących ochrony historycznych założeń ruralistycznych, zespołów folwarcznych, wspomnianych wyżej cmentarzy i parków nie wpisanych do rejestru zabytków oraz pojedynczych obiektów architektury spowodować może nieodwracalne, daleko idące przekształcenia przestrzenne, kubaturowe, materiałowe oraz architektoniczne krajobrazu kulturowego gminy. Znacznym zagrożeniem dotyczącym układów ruralistycznych wsi jest degradacja zabytkowej substancji spowodowana wymogami współczesnej cywilizacji. Wymiana historycznej tkanki budynków w postaci oryginalnych drewnianych stolarek okiennych i drzwiowych, ceramicznego pokrycia dachowego, a także pozbawianie budynków ich pierwotnych dekoracji architektonicznych, powiększanie otworów okiennych lub ich zamurowywanie oraz nieharmonijna rozbudowa negatywnie wpływa nie tylko na same obiekty ale także na historyczny wygląd zabudowy wsi.

W przypadku braku miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego ustalenia dotyczące ochrony zabytków powinny nastąpić w wydawanych decyzjach o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzjach o warunkach zabudowy, decyzjach o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

b) ruchomych

W stosunku do najcenniejszych zabytków ruchomych w gminie znajdujących się w kościołach największym zagrożeniem są pożary oraz kradzieże. Brak należytego i właściwego zabezpieczenia przeciwpożarowego i antywłamaniowego zwiększają możliwość zniszczenia i ich utraty. Niewłaściwa ochrona przed zawilgoceniem czy też

uszkodzenia niekonserwowanej instalacji elektrycznej mogą być przyczyną zniszczeń zarówno wyposażenia jak również całej budowli.

c) archeologicznych

Największym zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych oraz nawarstwień kulturowych na terenie gminy Kaczory, są jak już wspomniano wcześniej, wszelkie inwestycje związane z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu, które wymagają prowadzenia szeroko płaszczyznowych prac ziemno-budowlanych. Należą do nich między innymi planowane na najbliższe lata inwestycje:

- Budowa studni głębinowej w Morzewie,
- Budowa dróg w Brodnej,
- Budowa ścieżek rowerowych Kaczory - Równopole, Kaczory – Byszewice, Kaczory – Dziembowo,
- Uzbrojenie terenu pod budownictwo mieszkaniowe w Kaczorach, Krzewinie,
- Baza turystyczna nad jeziorem Kopcze z zagospodarowaniem terenu
- Budowa drogi nad łąkami Prawomyśl – Dziembówko z wjazdami do Rzadkowa, Morzeza i Dziembowa.

W celu ochrony stanowisk archeologicznych oraz pradziejowych, średniowiecznych i nowożytnych nawarstwień kulturowych niezbędne jest uzgadnianie oraz wypełnianie przez inwestorów wytycznych konserwatorskich zawartych w decyzjach i opiniach Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

4.2. Uwarunkowania wynikające ze studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy (wynikająca ze studium ochrona zabytków nieruchomych i dziedzictwa archeologicznego).

Zmiana studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Kaczory została przyjęta uchwałą Nr XXVIII/258/2022 Rady Miasta i Gminy Kaczory z dnia 14 czerwca 2022 roku.

- W rozdziale 2 zatytułowanym „Uwarunkowania wynikające ze stanu dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej” zawarto zarys historyczny gminy Kaczory i jej poszczególnych miejscowości.
- W podrozdziale 4.3. omówiono obiekty objęte ochroną.
- W podrozdziale 4.4. przedstawiono stanowiska archeologiczne.
 - **zapisy dotyczące ochrony konserwatorskiej obiektów wpisanych do rejestru zabytków:**

„Znacznym zagrożeniem dotyczącym układów ruralistycznych wsi jest degradacja zabytkowej substancji spowodowana wymogami współczesnej cywilizacji. Wymiana historycznej tkanki budynków w postaci oryginalnych drewnianych stolarek okiennych i drzwiowych, ceramicznego pokrycia dachowego, a także pozbawienie budynków ich pierwotnych dekoracji architektonicznych, powiększanie otworów okiennych lub ich zamurowywanie oraz nieharmonijna rozbudowa negatywnie wpływa nie tylko na same obiekty ale także na historyczny wygląd zabudowy wsi”.
 - **zapisy dotyczące ochrony konserwatorskiej obiektów znajdujących się w ewidencji WKZ**

„W miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego dla miejscowości Kaczory i Śmiłowo, wyznaczono strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące historyczne centra wsi oraz oznaczono obiekty wpisane do rejestru i w ewidencji Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków. ... Ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego gminy jest jedną z czterech form ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”.
 - **zapisy dotyczące ochrony zabytków archeologicznych**

„Historyczna zabudowa wsi Kaczory, Morzewo, Rzadkowo, Dziembowo, Zelgniewo, nakazuje szczególną ochronę pradziejowych, średniowiecznych i nowożytnych nawarstwień kulturowych w ich obrębie. Przebudowa układów urbanistycznych, ruralistycznych i założeń pałacowo-parkowych prowadzi często do naruszenia średniowiecznych i nowożytnych nawarstwień kulturowych. W związku z tym wszystkie prace ziemne wymagają jednoczesnego prowadzenia badań archeologicznych.”
 - **postulaty konserwatorskie**
 - dla wsi Dziembowo, Morzewo i Rzadkowo ochronę dobrze zachowanych historycznych układów przestrzennych

- dla wsi Śmiłowo zachowanie układu drożnego o średniowiecznej metryce
- ochrona ekspozycji terenów nadnoteckich w Morzewie i Rzadkowie.

4.3. Uwarunkowania wynikające z miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego gminy Kaczory

Gmina Kaczory nie posiada Gminnego Planu Zagospodarowania Przestrzennego. Obowiązujące miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego dla części miejscowości w gminie, zawierają zapisy pozwalające na ochronę zabytków nieruchomych i archeologicznych.

Zapisy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego wynikają z treści zawartej w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego i każdorazowo są uzgadniane z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem zabytków. Wszystkie miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego obowiązujące na terenie gminy Kaczory zamieszczone są w Systemie Informacji Przestrzennej, na stronie <http://kaczory.e-mapa.net/> (zakładka warstwy Zagospodarowanie przestrzenne).

4.4. Uwarunkowania wynikające z ochrony przyrody i równowagi ekologicznej

Obszar gminy Kaczory posiada w swoich granicach terytorialnych obszar chronionego krajobrazu. Ponadto na terenie gminy ustanowione są użytki ekologiczne i rezerwat torfowiskowy.

Użytki ekologiczne – art. 30 ust. 1 ustawy o ochronie przyrody podaje definicję użytków ekologicznych: „*Użytkami ekologicznymi są zasługujące na ochronę pozostałości ekosystemów (...), jak: naturalne zbiorniki wodne, śródpolne i śródleśne „oczka wodne”, kępy drzew i krzewów, bagna, torfowiska, wydmy, płaty nie użytkowanej roślinności, starorzecza, wychodnie skalne, skarpy, kamieńce oraz stanowiska rzadkich lub chronionych gatunków roślin i zwierząt, w tym miejsca ich sezonowego przebywania lub rozrodu.*”

Użytki ekologiczne zostały ustanowione przez Radę Gminy w 2007 roku i obejmujące tereny szczególnie atrakcyjne dla ekosystemu, o szczególnych walorach krajobrazowych, dla zachowania niezmienionej formie szaty roślinnej i bytujących tam zwierząt; znajdują się one na następujących obszarach:

- ◀ Obręb ewidencyjny Śmiłowo, Leśnictwo Jezioraki, nr oddz. 151p, nr dz.7/5 o powierzchni 0,566 ha, w ewidencji gruntów jest to łąka w rzeczywistości, teren stanowi stałe miejsce bytowania i żerowania żurawia

- ◀ Obręb ewidencyjny Dziembowo, Leśnictwo Kalina, nr oddz. 3336, nr dz.8333/1 o powierzchni 1,04 ha, w ewidencji gruntów jest to łąka w rzeczywistości, teren stanowi stałe miejsce żerowania zwierzyny płowej. Teren w całości położony jest w obszarze chronionego krajobrazu Doliny Noteci.
- ◀ Obręb ewidencyjny Zelgniewo, Leśnictwo Czajcze, nr oddz. 43w, nr dz.8041/1 o powierzchni 0,98 ha, w ewidencji gruntów jest to pastwisko
- ◀ Obręb ewidencyjny Zelgniewo, Leśnictwo Czajcze, nr 43x, nr dz.8043/1 o powierzchni 0,93 ha, w ewidencji gruntów jest to łąka
- ◀ Obręb ewidencyjny Zelgniewo, Leśnictwo Czajcze, nr oddz. 43z, nr dz.8041/1 o powierzchni 0,79 ha, w ewidencji gruntów jest to bagno
- ◀ Obręb ewidencyjny Zelgniewo, Leśnictwo Czajcze, nr 43x, nr dz.8043/1 o powierzchni 0,73 ha, co stanowi zbiornik wodny.

Rezerwat torfowiskowy „Torfowisko Kaczory” położone na pn. – wsch. od miejscowości Kaczory o pow. 32,77 ha, utworzony w 1994 roku

Obszar chronionego krajobrazu - Dolina Noteci

Według definicji zawartej w ustawie o ochronie przyrody (art. 26) *obszar chronionego krajobrazu jest terenem chronionym ze względu na: wyróżniające się krajobrazowo tereny o zróżnicowanych ekosystemach, wartościowe w szczególności ze względu na możliwość zaspokajania potrzeb związanych z masową turystyką i wypoczynkiem, lub istniejące albo odtwarzane korytarze ekologiczne.*

65% obszaru gminy Kaczory położone jest w obrębie obszaru chronionego krajobrazu.

- ◀ Południowa część gminy znajduje się w obrębie obszaru chronionego krajobrazu Dolina Noteci. Zgodnie z Rozporządzeniem Nr 25/07 Wojewody Wielkopolskiego z dnia 31 października 2007 r. w sprawie obszaru chronionego krajobrazu *Dolina Noteci* przebiega fragment północnej granicy chronionego krajobrazu Doliny Noteci w okolicy miejscowości: Zelgniewo i Śmiłowo. Obszar ten obejmuje swym zasięgiem miejscowości gminy położone na południe od nich.
- ◀ Północno zachodnia części gminy położona jest w granicach obszaru chronionego krajobrazu Pojezierze waleckie i Dolina Gwdy.

Europejska sieć ekologiczna Natura 2000 – „Dolina Noteci KOD 5/7 PLH30004

Na terenie gminy Kaczory przebiega fragment północnej granicy specjalnych obszarów ochrony siedlisk objętych programem Natura 2000, która przebiega na pd. od miejscowości: Dziembowo, Krzewina, Morzewo, Rządkowo, Prawomyśl

Pomniki przyrody - jedna z najstarszych form ochrony wartości przyrodniczych. Według definicji zawartej w ustawie o ochronie przyrody: "pomnikami przyrody są pojedyncze twory przyrody żywej i nieożywionej lub ich skupienia o szczególnej wartości naukowej, kulturowej, historyczno-pamiątkowej i krajobrazowej oraz odznaczające się indywidualnymi cechami wyróżniającymi je wśród innych tworów, a w szczególności sędziwych i okazałych rozmiarów drzewa i krzewy gatunków rodzimych i obcych, źródła, wodospady, wywierzyska, skałki, jary, głązy narzutowe, jaskinie"

Status pomnika przyrody może nadać wojewoda (rozporządzenie) lub rada gminy (uchwała).

Na terenie gminy Kaczory znajduje się 7 obiektów stanowiących pomniki przyrody:

- 1) **Lipa drobnolistna w Zelgniewie** na terenie należącym do Nadleśnictwa Kaczory, Leśnictwo Zelgniewo, rośnie przy drodze Zelgniewo – Skórka obok osady leśnictwa, uznana za pomnik przyrody w 1957 r.
- 2) **Dąb szypulkowy w Jeziorkach** na obrzeżu sadu owocowego przy młodniku, 200 m od zabudowań położonych przy ul. Granicznej 29, uznana za pomnik przyrody w 1981r.
- 3) **Jeden dąb szypulkowy w Śmiłowie** znajduje się przy plebanii w pobliżu kościoła, uznany za pomnik przyrody w 1982r.
- 4) **Grupa drzew w zabytkowym parku w Dziembowie:**
 - dwa dęby szypulkowe i jeden wiąz rosnące w pobliżu boiska sportowego – uznane za pomnik przyrody w roku 1982,
- 5) **Grupa drzew w parku wiejskim w Rzadkowie**
 - trzy dęby szypulkowe, jedna lipa drobnolistna, jeden jesion wyniosły w parku wiejskim w Radkowie, uznane za pomnik przyrody w 1982r.
- 6) **Klon położony w obrębie ewidencyjnym miejscowości Kaczory** na terenie Nadleśnictwa Kaczory, leśnictwo Kalina, oddz. 272a, wiek ok. 150 lat, rośnie na skarpie w otoczeniu drzewostanu dębowego w pobliżu starego cmentarza, uznany za pomnik przyrody w 1994 r.
- 7) **Kasztanowiec w miejscowości Brodna** drzewo rośnie na posesji A. Pszczółki, przy drodze Śmiłowo – Zelgniewo, wśród pól, wiek ok. 200 lat, uznana za pomnik przyrody w 1994 r.

4.5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony zabytków archeologicznych

- Uwzględnianie zabytków archeologicznych ujętych w gminnej ewidencji zabytków na załącznikach graficznych przy sporządzaniu dokumentów planistycznych gminy,

- Uwzględnianie przez inwestorów wytycznych dotyczących ochrony dziedzictwa archeologicznego określonych w decyzjach i opiniach wojewódzkiego konserwatora zabytków.

„Prace inwestycyjne, w tym ziemne związane z budownictwem i zagospodarowaniem terenu, w obrębie obszarów chronionych i stref występowania stanowisk archeologicznych, wymagają uzgodnienia z WUOZ, który określi warunki realizacji inwestycji.”

5. Cele gminnego programu opieki nad zabytkami (art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- określenie potrzeb w zakresie remontów, prac restauratorskich i ochrony zabytków.

6. Kierunki działań dla realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami.

6.1. Gminna ewidencja zabytków

6.1.1. Gminna ewidencja zabytków nieruchomych

Gminna ewidencja zabytków nieruchomych została przyjęta Zarządzeniem Nr 17/2018 Wójta Gminy Kaczory z 22 lutego 2018 r.

W oparciu o zmienione niżej przytoczone zapisy rozporządzenia Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 września 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie prowadzenia rejestru, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków

oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem przy włączaniu i wyłączaniu kart adresowych zabytku należy postępować zgodnie z § 18b:

- o zamiarze włączenia karty adresowej zabytku do gminnej ewidencji zabytków, o włączeniu tej karty, o sporządzeniu nowej karty adresowej zabytku, o zamiarze wyłączenia karty adresowej zabytku z gminnej ewidencji zabytków lub o wyłączeniu tej karty wójt (burmistrz, prezydenta miasta) zawiadamia niezwłocznie właściciela lub posiadacza zabytku albo nieruchomości, która przestała być zabytkiem,
- zawiadomienia o zamiarze włączenia karty adresowej zabytku będącego historycznym układem urbanistycznym lub ruralistycznym, historycznym zespołem budowlanym, terenem, na którym znajduje się znaczna ilość zabytków archeologicznych lub nieruchomości o nieuregulowanym stanie prawnym do gminnej ewidencji zabytków, o włączeniu tej karty, o sporządzeniu nowej karty adresowej takiego zabytku, o zamiarze wyłączenia karty adresowej takiego zabytku z gminnej ewidencji zabytków lub o włączeniu tej karty dokonuje się w drodze obwieszczenia umieszczonego na stronie podmiotowej Biuletynu Informacji Publicznej,
- zawiadomienie o zamiarze włączenia karty adresowej zabytku, o sporządzeniu nowej karty adresowej zabytku albo o zamiarze wyłączenia karty adresowej zabytku z gminnej ewidencji zabytków umieszcza się na stronie podmiotowej Biuletynu Informacji Publicznej do czasu zamieszczenia informacji odpowiednio o włączeniu karty adresowej zabytku, o włączeniu nowej karty adresowej zabytku do gminnej ewidencji zabytków albo o wyłączeniu karty adresowej zabytku z gminnej ewidencji zabytków,
- wójt (burmistrz, prezydent) o zamiarze włączenia karty adresowej zabytku do gminnej ewidencji zabytków, o sporządzeniu nowej karty adresowej zabytku albo o zamiarze wyłączenia karty adresowej zabytku z gminnej ewidencji zabytków zawiadamia właściciela lub posiadacza zabytku albo nieruchomości lub rzeczy ruchomej, która przestała być zabytkiem, na co najmniej 14 dni przed planowanym terminem włączenia karty adresowej zabytku do gminnej ewidencji zabytków albo wyłączenia tej karty z gminnej ewidencji zabytków,
- do zawiadomienia o włączeniu karty adresowej zabytku do gminnej ewidencji zabytków lub o sporządzeniu nowej karty adresowej zabytku dołącza się

odpowiednio potwierdzoną kopię karty adresowej zabytku albo nowej karty adresowej zabytku.

Inne działania związane z prowadzeniem gminnej ewidencji zabytków:

- systematyczne uzupełnianie kart adresowych o uzyskane dane i dokumentację fotograficzną
- wprowadzenie do ewidencji zmian związanych z nadaniem nazw ulic w poszczególnych miejscowościach
- rozpoznanie i wprowadzanie do ewidencji zmian powstałych w wyniku rozbiórek, modernizacji i remontów obiektów
- włączenie nowych obiektów do gminnej ewidencji oraz usunięcie z gminnej ewidencji powinno odbywać się po uzyskaniu opinii właściwego wojewódzkiego konserwatora zabytków

6.1.2. Gminna ewidencja zabytków archeologicznych

Gminna ewidencja zabytków nieruchomych została przyjęta Zarządzeniem Nr 17/2018 Wójta Gminy Kaczory z 22 lutego 2018 r.

- uzupełnianie i weryfikowanie istniejącej ewidencji zabytków archeologicznych poprzez włączanie informacji uzyskiwanych od Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków o wszystkich sukcesywnie odkrywanych reliktach przeszłości niezależnie od charakteru badań, oraz na podstawie uzyskiwanych wyników badań weryfikacyjnych AZP
- sporządzenie mapy dziedzictwa kulturowego gminy Kaczory z naniesioną lokalizację obiektów i obszarów chronionych oraz stref ochrony stanowisk archeologicznych, systematycznie uaktualnianą

6.1.3. Udostępnianie i promocja zabytków nieruchomych

- rozpowszechnienie informacji na temat obiektów wpisanych do rejestru zabytków z terenu gminy
- udostępnienie gminnej ewidencji zabytków oraz niniejszego „Programu opieki nad zabytkami gminy Kaczory na lata 2023 – 2026” na stronie internetowej Urzędu Miasta i Gminy w Kaczorach, w przypadku gminnej ewidencji zabytków archeologicznych na stronie internetowej gminy zostanie udostępniony jedynie wykaz stanowisk archeologicznych

- współpraca z instytucjami wprowadzającymi dodatkowe oznakowania na drogach gminnych, powiatowych i krajowych w celu ułatwienia dojazdu do tych obiektów
- utworzenie na terenie gminy ścieżki dydaktycznej przedstawiającej jego historię, krajobraz i zabytki także te nie wpisane do rejestru zabytków, a kształtujące jego przestrzeń i będące świadectwem jego przeszłości i oznakowanie ich tablicami informacyjnymi, dotyczy obiektów o największej wartości historycznej naszego regionu,
- uwzględnienie obiektów zabytkowych przy wyznaczaniu tras turystycznych i ścieżek dydaktycznych gminy
- ustalenie z właścicielami obiektów zabytkowych możliwości i zasad ich udostępniania
- udostępnianie informacji na temat zasobów dziedzictwa kulturowego z terenu gminy, promowanie przy opracowywaniu folderów, broszur, albumów promujących gminę,
- współpraca ze szkołami w zakresie propagowania zabytków poprzez organizację wycieczek rowerowych, konkursów na prace przedstawiające zabytki gminy
- współpraca z organizacjami poza rządowymi i instytucjami w zakresie popularyzacji ochrony dziedzictwa kulturowego.

6.1.4. Edukacja w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego

- włączenie tematyki ochrony dóbr kultury do zajęć szkolnych w szkołach na terenie gminy
- wdrażanie do zajęć szkolnych pojęć związanych z krajobrazem kulturowym gminy i regionu
- wspieranie imprez propagujących wydarzenia historyczne, kulturalne związane z regionem
- informowanie młodzieży szkolnej o zasobach krajobrazu kulturowego gminy, powiatu i województwa
- zorganizowanie w ramach zajęć szkolnych wycieczek krajoznawczych, rowerowych po najciekawszych i najważniejszych miejscach w gminie i powiecie oraz przedstawienie im obiektów zabytkowych

6.1.5. *Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania*

- współdziałanie z Urzędem Ochrony Zabytków w sprawie informowania właścicieli obiektów zabytkowych o możliwościach pozyskania środków na ich remonty
- nawiązanie współpracy z właścicielami obiektów znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków przy czynnym udziale Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków poprzez:
 - rozpowszechnianie wśród nich informacji na temat zasad konserwatorskich, zasad etyki i profilaktyki konserwatorskiej
 - zbieranie od nich informacji na temat przeprowadzonych remontów i odnotowanie tych faktów w kartach adresowych obiektów
- aktywne zachęcanie sektora prywatnego do zagospodarowania obiektów zabytkowych
- określenie zasad i możliwości udzielania pomocy finansowej właścicielom remontującym obiekty zabytkowe (wpisane do rejestru zabytków i figurujące w gminnej ewidencji zabytków) w ramach środków zabezpieczonych w budżecie gminy na dany rok (dotacje, ulgi podatkowe)

6.1.6. *Poprawa stanu zachowania zabytkowych cmentarzy (wpisanych do rejestru zabytków i figurujących w wojewódzkiej ewidencji zabytków)*

Podjęcie próby rozwiązania problemu nieczynnych cmentarzy na terenie gminy Kaczory. Ustalenie w planach zagospodarowania przestrzennego docelowych funkcji cmentarzy poprzez wyszczególnienie, które (najlepiej zachowane z licznymi nagrobkami) pozostaną cmentarzami i objęte zostaną programem rewitalizacji na miarę możliwości finansowych gminy, a które stanowić będą tereny zieleni urządzonej bądź pozostałości po cmentarzach z zachowaniem starodrzewia i ewentualnym zgrupowaniem pozostałości nagrobków w jednym miejscu cmentarza w formie miejsca pamięci lub lapidarium. Co do cennych zachowanych nagrobków i pozostałych elementów cmentarzy przeprowadzić inwentaryzację fotograficzną i opisową we współpracy z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków. W latach 2024-2026 planuje się uporządkowanie cmentarzy ewangelickich w Brodnej (własność Skarbu Państwa), w Jeziorkach i cmentarza w Morzewie (własność Gminy). Porządki polegać będą na systematycznym usuwaniu

pozostawionych śmieci, pozostałości po wypalonych zniczach. Ponadto usunięcie leżących suchych konarów, gałęzi oraz przegląd stanu drzewostanu. Planuje się wyrównanie każdego roku drogi gruntowej, która jest drogą dojazdową do pomnika „Ofiar Gór Morzewskich” od strony Morzewa.

6.2. Współpraca z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków w sprawie wpisania do rejestru zabytków zespołów i obiektów nieruchomych oraz stanowisk archeologicznych

- współpraca z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków w sprawie wpisania do rejestru zabytków archeologicznych województwa wielkopolskiego stanowisk archeologicznych wytypowanych przez WWKZ reprezentujących duże walory naukowe i stanowiących ważne miejsce w krajobrazie kulturowym gminy, do których należą m.in.
- układy ruralistyczne wytypowane do wpisu do rejestru zabytków na podstawie „Raportu o stanie zabytków w gminie Kaczory” opracowanym przez WUOZ w Poznaniu – Delegatura w Pile: na terenie gminy rozpoznano 3 historyczne układy ruralistyczne. Należą do nich: najstarsze wsie powstałe od XV w. Śmiłowo i Zelgniewo reprezentujące ulicowe układy oraz Morzewo, wieś owalnica założona w 1578 r. w. Wyżej wymienione układy ruralistyczne należałoby poddać dokładnemu rozpoznaniu i dla najciekawszych oraz najlepiej zachowanych opracować studium historyczno - ruralistyczne przy współpracy z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków, a w konsekwencji objąć je ochroną prawną poprzez wpis do rejestru zabytków.

6.3. Określenie zasad ochrony zabytków archeologicznych

W celu ochrony stanowisk archeologicznych i nawarstwień kulturowych podczas inwestycji związanych z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu, ważne jest określenie zasad ochrony zabytków archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków w planach zagospodarowania przestrzennego, warunkach zabudowy i inwestycjach celu publicznego oraz respektowanie przez inwestorów zapisów dotyczących ochrony zabytków archeologicznych w opiniach i decyzjach Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

6.4. Określenie sposobu realizacji poszczególnych celów gminnego programu opieki nad zabytkami zawartych w punkcie 5.

6.4.1. Obiekty zabytkowe stanowiące własność gminy Kaczory

Obiektem wpisanym do rejestru zabytków stanowiącym własność gminy Kaczory jest nieczynny cmentarz katolicki w Morzewie, działka 404/9 z 2 poł. XIX w. W latach. 2024-2026 planowane jest jego uporządkowanie (likwidacja samosiejek i odrostów). Planuje się również dokonać przeglądu i inwentaryzacji drzewostanu, usunięcie suchych konarów leżących na cmentarzu oraz wokół tego terenu, przeglądu stanu nagrobków. Ponadto z uwagi na dużą odległość od zabudowań należy wywieść pozostałości po wypalonych zniczach, porzuconych suchych kwiatach i innych śmieci. W porządkowanie terenu należy również zaangażować młodzież szkolną.

6.4.2. Obiekty niebędące własnością gminy Kaczory

Pozostałe obiekty wpisane do rejestru zabytków stanowią własność:

- kościoły oraz cmentarz katolicki z dawną częścią ewangelicką w Kaczorach – własność parafii rzymsko – katolickich,
- pozostałe obiekty: cmentarze, parki – własność Skarbu Państwa, w części (Krzewina) własność prywatna.

Z uwagi na fakt iż w/w obiekty nie są własnością gminy Kaczory w związku z czym gmina nie ma możliwości bezpośredniego sprawowania opieki nad tymi zabytkami, a co za tym idzie wpływać na sposób ich użytkowania. Natomiast działania pośrednie wynikające z ustawy jak również polityki gminy Kaczory polegają na:

- prowadzeniu edukacji na poziomie szkół podstawowych na terenie Gminy w zakresie informacji o zasobie zabytków i krajobrazu kulturowego regionu oraz możliwościach ich ochrony
- promowaniu wśród mieszkańców gminy i przybywających tu gości najcenniejszych zabytków
- wspieraniu przy współudziale Urzędu Ochrony Zabytków poczynań związanych z właściwym utrzymaniem i zagospodarowaniem zabytków i ich otoczenia
- określaniu przy sporządzaniu dokumentów planistycznych warunków i sposobów ochrony zabytków wpisanych do rejestru zabytków jak również figurujących w ewidencji Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków

- wykonanie dokumentacji fotograficznej i opisowej związanej z problematyką zabytków nieruchomych, ruchomych i archeologicznych na terenie gminy Kaczory (ewidencja gminna).

7. Instrumentarium realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami

Podmiotem formułującym gminny program opieki nad zabytkami jest samorząd gminy. Realizacja programu odbywać się będzie poprzez zespół działań władz gminy na rzecz osiągnięcia celów w nim przyjętych.

Jednym z instrumentów jest udzielanie dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach znajdujących się na terenie Miasta i Gminy Kaczory w oparciu o uchwałę Rady Miasta i Gminy Kaczory Nr XXXIV/312/2023 z dnia 31 marca 2023 r. dotyczącą zasad i trybu udzielania dotacji (Dz. Urz. Woj. Wlkp. z 2023 r. poz. 3799 z dn. 14 kwietnia 2023 r.).

Miasto i Gmina Kaczory posiada również plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych.

Samorząd ma oddziaływać na różne podmioty mające do czynienia z obiektami zabytkowymi, tak by wywołać ich pożądane zachowanie prowadzące do realizacji zamierzonych celów.

Zakłada się, że w realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami dla gminy Kaczory wykorzystane zostaną następujące grupy instrumentów: instrumenty prawne, finansowe, koordynacji, społeczne oraz instrumenty kontrolne.

• Instrumenty prawne

- a) dokumenty wydawane przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków wynikające z przepisów ustawowych
- b) programy określające politykę państwa i województwa w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego – przygotowywany obszarowy wpis do rejestru zabytków Pradoliny Noteci
- c) uchwalanie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego z uwzględnieniem zagadnień ochrony zabytków
- d) wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków z terenu gminy, które powinny być objęte ochroną prawną

- **Instrumenty finansowe**
 - a) dotacje
 - b) subwencje
 - c) dofinansowania
 - d) programy uwzględniające finansowanie z funduszy Unii Europejskiej
- **Instrumenty koordynacji**
 - a) strategię rozwoju gminy
 - b) programy prac konserwatorskich
 - c) programy ochrony środowiska
 - d) studia i analizy, koncepcje
 - e) plany rewitalizacji
- **Instrumenty społeczne**
 - a) edukacja kulturowa
 - b) informacja
 - c) współpraca
 - d) współdziałanie z organizacjami społecznymi
- **Instrumenty kontrolne**
 - a) analiza stanu zachowania dziedzictwa kulturowego,
 - b) aktualizacja bazy danych ewidencji gminnej,
 - c) monitoring stanu środowiska kulturowego.

8. Monitoring działania gminnego programu opieki nad zabytkami

Zgodnie z art. 87 ust. 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami Burmistrz Miasta i Gminy Kaczory zobowiązany jest do sporządzania co 2 lata sprawozdania z gminnego programu opieki nad zabytkami. Sprawozdanie to przedstawiane jest Radzie Gminy. Po 4 latach program powinien zostać zaktualizowany i ponownie przyjęty przez Radę Gminy.

Natomiast zgodnie z § 5 ust. 1 rozporządzenia Ministra Kultury z dnia 25 sierpnia 2004 r. w sprawie organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. Nr 212, poz. 2153) gminny plan ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych podlega corocznej aktualizacji w terminie do 31 marca każdego roku, według stanu na dzień 31 grudnia roku poprzedniego.

9. Niektóre zewnętrzne źródła finansowania gminnego programu opieki nad zabytkami

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami nakłada na właścicieli i posiadaczy zabytków obowiązek dbania o stan zabytków.

Wsparciem dla zadań z zakresu ochrony zabytków są zewnętrzne źródła dofinansowania udzielane zgodnie z obowiązującą ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opieki nad zabytkami.

- Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego
/<https://www.gov.pl/web/kultura/ochrona-zabytkow/> corocznie ogłasza konkursy w ramach programów operacyjnych m.in. program „Dziedzictwo Kulturowe”;
- Ochrona zabytków,
- Wspieranie działań muzealnych,
- Kultura ludowa i tradycyjna,
- Ochrona zabytków archeologicznych,
- Miejsca pamięci i trwale upamiętnienia w kraju,
- Groby i cmentarze wojenne w kraju,
- Kultura cyfrowa.
- Wielkopolski Wojewódzki Konserwator Zabytków
/<http://poznan.wuoz.gov.pl/dotacje/dotacje/> – dotacje przyznawane są na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy obiektach wpisanych do rejestru zabytków na podstawie wniosków złożonych przez właścicieli, posiadaczy lub użytkowników zabytków
- Samorząd Województwa Wielkopolskiego /<http://www.umww.pl> – budżet województwa wielkopolskiego przewiduje środki na pomoc finansową ukierunkowaną na ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami. Są to dotacje celowe z budżetu na finansowanie lub dofinansowanie prac remontowych i konserwatorskich obiektów zabytkowych zarówno jednostkom sektora finansów publicznych jak również pozostałym jednostkom.
- Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji Departament Wyznań Religijnych oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych Wydział Funduszu Kościelnego.
/www.mswia.gov.pl/ – dotacje udzielane wyłącznie na remonty i konserwacje zabytkowych obiektów o charakterze sakralnym i to tylko na wykonywanie

podstawowych prac zabezpieczających sam obiekt. Z Funduszu nie finansuje się remontów i konserwacji obiektów towarzyszących, wyposażenia obiektów sakralnych oraz otoczenia świątyni, a także stałych elementów wystroju wnętrz. Podmiotami uprawnionymi do otrzymywania środków Funduszu Kościelnego są:

1. osoby prawne Kościoła Katolickiego;
 2. osoby prawne innych kościołów i związków wyznaniowych działających na podstawie ustaw o stosunku Państwa do kościołów oraz związków wyznaniowych;
 3. osoby prawne kościołów i związków wyznaniowych wpisanych do rejestru kościołów i związków wyznaniowych, o którym mowa w art. 30 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o gwarancjach wolności sumienia i wyznania (Dz. U. z 2023, poz. 1265).
- Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Poznaniu na zadania związane z ochroną i kształtowaniem przyrody
 - Ponadto istnieją możliwości zdobywania środków finansowych ze źródeł zewnętrznych na zadania inwestycyjne i społeczne do współfinansowania z funduszy krajowych i zagranicznych Unii Europejskiej.

Ww. źródła finansowania są wskazówką dla użytkowników obiektów zabytkowych i przedstawicieli władz samorządowych, w jakich instytucjach można pozyskiwać środki na ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami.

Przewodniczący Rady Miasta i Gminy Kaczory

mgr inż. Stefan Kowal